

Vliv hodnotového systému na páchaní majetkové kriminality mladistvými

Bc. Miroslav Lasák

Diplomová práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Miroslav LASÁK**
Osobní číslo: **H08285**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Vliv hodnotového systému mladistvých na páchaní majetkové kriminality**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti kriminologie a axiologie.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu identifikujícího vztah uznávaných hodnot a kriminality mládeže.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HORÁK, J. Škola a hodnotová orientace dětí a mládeže. Liberec: Technická universita, 1997. ISBN 80-7083-257-6

KUČEROVÁ, S. Člověk - hodnoty - výchova. Prešov: ManaCon, 1996. ISBN 80-85668-34-3

ŘEHAN, V. ? ÇAKIRPALOGLU, P. Sociální status a hodnotová orientace mladé generace. In: Československá psychologie č. 3/2000, str. 202 až 215.

VACEK, P. Morální vývoj v psychologických a pedagogických souvislostech. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002. ISBN 80-7041-101-5

VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie. 1, dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2005 ISBN 80-246-0956-8

ZBOŘIL, B. Poznání, hodnocení a tvoření norem. Ostrava: 1947.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. David Michalík, Ph.D.

Datum zadání diplomové práce:

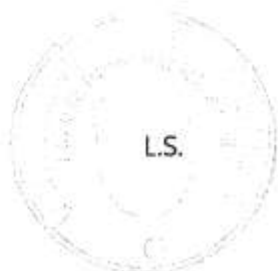
20. ledna 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

29. dubna 2011

Ve Zlíně dne 20. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně ..... 12.4.2011 .....

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

²⁾ Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Opírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybnějšího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce na téma „Vliv hodnotového systému na páchaní majetkové kriminality mladistvými“ se zabývá vztahem dvou fenoménů – hodnotového systému a majetkovou kriminalitou mládeže. Nejprve vymezuje základní pojmy, kterými jsou zejména dítě, mladistvý a mládež. Dále se zabývá kriminalitou mládeže u nás, tedy jejím vývojem v posledních zhruba dvaceti letech a jejími příčinami, které spočívají v osobnosti pachatele, ve vlivu okolního prostředí, ve vlivu užívání drog, alkoholismu a vandalismu a v kriminogenních situacích. Posléze je pozornost zaměřena na hodnoty, hodnotový systém a krizi hodnot. Závěrečná kapitola analyzuje výsledky průzkumu, jehož cílem bylo identifikovat případný vztah hodnot a páchaní majetkové kriminality ze strany mladistvých.

Klíčová slova:

Delikvence, kriminalita, majetková kriminalita, hodnoty, hodnotový systém, děti, mládež, mladiství

ABSTRACT

The thesis entitled „The Influence of the Value System on Crime against Property Committed by Juvenile Delinquents“ deals with the relationship of two phenomena – the value system and crime against property committed by juvenile delinquents. In the first part, the author gives definitions of the basic concepts, primarily those of the child, juvenile and young people. Further on, the work deals with crime committed by young people in this country, giving an outline of its development in the last twenty years and causes thereof lying in the delinquent's personality, influence of the environment, influence of drugs, alcohol and vandalism, and criminogenous situations. Subsequently, attention is given to values, the value system and crisis of values. The final chapter analyses results of a survey targeted at identifying the relationship, if any, between the values and crime against property committed by juvenile delinquents.

Keywords:

Delinquency, crime, crime against property, values, value system, children, young people, juveniles

Poděkování

Děkuji PhDr. Davidu Michalíkovi, Ph. D. za velmi užitečnou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěl poděkovat své manželce za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce, a které si nesmírně vážím.

Bc. Miroslav Lasák

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	12
1.1 POJMY „DÍTĚ“, „MLADISTVÝ“, „MLÁDEŽ“ A „MLADÝ DOSPĚLÝ“	12
1.2 POJEM „PROTIPRÁVNÍ ČIN“ A POJMY SOUVISEJÍCÍ	16
2 KRIMINALITA MLÁDEŽE V ČESKÉ REPUBLICE	18
2.1 VÝVOJ KRIMINALITY MLÁDEŽE V ČR PO ROCE 1989	18
2.2 PŘÍČINY KRIMINALITY DĚTÍ A MLÁDEŽE	23
2.2.1 Osobnost pachatele.....	23
2.2.2 Příčiny a podmínky kriminality mládeže	25
2.2.3 Vliv sociálního prostředí	26
2.2.4 Vliv užívání drog, alkoholismu, vandalismu	30
2.2.5 Kriminogenní situace	31
3 HODNOTY A HODNOTOVÝ SYSTÉM, KRIZE HODNOT	33
3.1 HODNOTY	33
3.2 HODNOTOVÝ SYSTÉM	34
3.3 KONFLIKT A KRIZE HODNOT	40
II PRAKTICKÁ ČÁST	44
4 VZTAH UZNÁVANÝCH HODNOT A MAJETKOVÉ KRIMINALITY	45
4.1 CÍLE PRŮZKUMU A FORMULACE HYPOTÉZ.....	45
4.2 CHARAKTERISTIKA VÝBĚROVÉHO SOUBORU	46
4.3 POUŽITÉ METODY	50
4.4 PREZENTACE VÝSLEDKŮ A JEJICH DISKUSE	53
4.4.1 Cílové hodnoty	53
4.4.2 Instrumentální hodnoty.....	58
4.4.3 Řešení situací	61
4.5 ZÁVĚRY PRŮZKUMU	71
ZÁVĚR	74
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	76
SEZNAM OBRÁZKŮ	78
SEZNAM TABULEK	79
SEZNAM PŘÍLOH	80

ÚVOD

Vývoj v naší společnosti po listopadových událostech roku 1989 se neubíral jen pozitivními cestami. Ruku v ruce s uvolněním poměrů ve společnosti se ve větší míře objevily některé do té doby výrazně méně frekventované či téměř neznámé sociálně patologické jevy i jiné negativní jevy. Namátkou je možné uvést např. razantní nárůst jedinců zneužívajících nelegální drogy, výskyt nezaměstnanosti či bezdomovectví. Jedním z takových jevů je i zvýšení výskytu kriminality, které byl po roce 1989 rovněž velmi dynamické. Tento trend se nevyhnul ani kriminalitě ve věkové skupině mladistvých, kde má dominantní postavení právě kriminalita majetkového charakteru.

Kromě výše naznačených změn došlo i k výraznému posunu v duchovní sféře společnosti, což platí i o hodnotách, které jsou v naší současné společnosti uznávány a preferovány. Pro duchovní sféru je ovšem příznačná určitá setrvačnost, a proto se nové hodnoty neprosazují okamžitě, ale s určitým zpožděním. Není proto divu, že v případě hodnot dochází ke střetu hodnot uznávaných předchozím režimem a nově nastupujících hodnot demokratické společnosti. Na pozadí tohoto souboje dochází k odvěkému soupeření hodnot starší a nastupující generace, která se u mladé generace může projevovat různě, v krajních případech i delikvencí.

Ukazuje se, že jak kriminalitě mladistvých, tak i hodnotám, které tato věková skupina uznává, je nutno věnovat mimořádnou pozornost. Tato skutečnost vyplývá ze zjištění, ze kterého vyplývá, že čím nižší je věk prvního odsouzení pachatele, tím vyšší je u něj riziko recidivy, tedy opakovaného spáchání trestné činnosti. Tuto skutečnost by měli mít na paměti nejen orgány činné v trestním řízení, nýbrž i veškeré osoby, které se na výchově mladé generace podílejí. Vzhledem k tomu, že autor této práce pracuje u policie, byla jeho motivace k výběru daného tématu poměrně jednoznačně dána, poněvadž jedním z úkolů, který policie plní, je i prevence trestné činnosti.

Cíle této diplomové práce je možno shrnout do následujících tezí:

- vymezení základních pojmů vázících se k tématu;
- analyzovat kriminalitu mládeže v České republice;
- objasnit základní otázky hodnot a hodnotového systému;
- v rámci kvantitativního výzkumu identifikovat eventuální vztah mezi mladým jedincem uznávanými hodnotami a jím páchanou majetkovou trestnou činností.

V návaznosti na výše uvedené cíle je práce rozdělena do čtyř kapitol.

V první kapitole jsou vymezeny základní pojmy, které se vztahují k tématu delikvence mladistvých. Vzhledem k tomu, že se v případě pojmu „mladistvý“ jedná o pojem právní, je tak učiněno z právních pozic, kdy je poukázáno na vztah předmětného pojmu k dalším v právních předpisech (i předpisech trestně právních) užívaným pojmům – pojmům „dítě“, „mládež“ a „mladý dospělý“. Jsou zde zmíněny i nuance právního chápání pojmu „mládež“ v porovnání s jeho chápáním v pedagogické teorii. Dále je v této kapitole vymezen pojem „protiprávní čin“ a pojmy navazující.

Další kapitola je zaměřena na kriminalitu mládeže u nás. V úvodu této kapitoly je zmíněn vývoj kriminality mládeže u nás po roce 1989. Dále jsou zde rozebrány příčiny kriminality dětí a mládeže. Nejprve se výklad zabývá osobností pachatele, následují příčiny a podmínky kriminality mládeže, vliv sociálního prostředí, vliv užívání drog, alkoholismu a vandalismu a role tzv. kriminogenních situací.

Třetí kapitola pojednává o různých aspektech hodnot. Jsou zde uvedena různá vymezení pojmu „hodnota“ v morálním a psychologickém významu slova. Na tento výklad navazuje definování pojmu „hodnotový systém“, které je současně provázáno objasněním různých okolností, které mají na utváření hodnotového systému významný vliv. Závěr kapitoly je vyhrazen konfliktům a krizi hodnot.

Poslední kapitola podává informaci o výsledcích výzkumu, který zjišťoval, jaký vliv mají uznávané hodnoty na páchaní majetkové trestné činnosti. Tento výzkum byl prováděn na dvou skupinách respondentů, přičemž první skupina byla tvořena delikventy, kteří se dopustili majetkové trestné činnosti. Výsledky zjištěné v této skupině byly vztaženy k referenční skupině respondentů, která byla tvořena vzorkem mladé populace, u které nebylo doposud zjištěno, že by přišla do konfliktu se zákonem.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

1.1 Pojmy „dítě“, „mladistvý“, „mládež“ a „mladý dospělý“

V literatuře, která se zabývá kriminologií a trestněprávní problematikou, se vyskytuje více pojmů, které mají vztah k období dětství a dospívání. Jedná se obvykle o pojmy dítě, mladistvý, mládež a mladý dospělý, z nichž definice některých je podána v zákoně, jiných v mezinárodněprávních dokumentech, a některé nejsou v právních předpisech vymezeny vůbec. Na úvod je zapotřebí zmínit ustanovení čl. 32 odst. 1 věta druhá ústavního zákona ČNR č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Listina základních práv a svobod“) podle něhož je garantována zvláštní ochrana dětí a mladistvých.

Pojem „mládež“. V zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“) jsou ve výkladovém ustanovení § 2 písm. b) až d) používány tři pojmy: mládež, dítě, mladistvý. Mládeží se přitom rozumí jak děti mladší patnácti let, tak i mladiství. Uvedené dělení má své konsekvence pro určení toho, v jakém systému odpovědnosti jsou tyto osoby posuzovány, stejně jako toho, jaké jsou právní následky jejich protiprávního jednání.¹

Jak je z uvedeného zřejmé, právní pojetí pojmu mládež, na kterém je postaven zákon o soudnictví ve věcech mládeže, se poměrně výrazně odlišuje od vymezení stejného pojmu např. v pedagogické teorii. Např. J. Průcha, E. Walterová a J. Mareš v práci *Pedagogický slovník* uvádí, že mládež je „sociální skupina tvořená lidmi ve věku přibližně od 15 do 25 let, kdy již ve společnosti neplní role dětí, avšak společnost jim ještě nepřiznává role dospělých. Má charakteristický způsob chování a myšlení, jiný systém vzorů, norem a hodnot.“² Podobně B. Geist poukazuje na skutečnost, že pojem „mládež“ je termínem, který má vztah k velmi rozdílně vymezovanému objektu, kdy kritériem pro jeho definování

---

¹ Srovnej např. JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Linde, 2004, s. 7.

² PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 1. vydání. Praha: Portál, 1995, s. 120.

může být věková hranice, u jiných tranzitivnost sociální role („již ne – ještě ne“), speciální skupina (respektive „skupinovitost“), subkultura či kombinace výše uvedených kritérií.³

Pojem „dítě“. Definici pojmu „dítě“ nalezneme např. v ustanovení čl. 1 Úmluvy o právech dítěte⁴, kde je uvedeno, že „... se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.“ V řadě ustanovení zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“) je reflektováno na potřebu zvýšené ochrany tělesně, duševně a rozumově nedospělých jedinců, proto je zde zakotven přísnější trestní postih pro případy, že osobou poškozenou daným trestným činem je dítě. Pojem dítěte je vymezen v ustanovení § 126 trestního zákoníku, podle něhož se pod tímto pojmem rozumí „... osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak.“

V zákoně o soudnictví ve věcech mládeže je za dítě označována osoba, která v době spáchání činu jinak trestného nedovršila patnáctý rok věku. Jedinec, který v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok věku, tak není trestně odpovědný.⁵ O jeho protiprávním činu hovoříme jako o činu jinak trestném (viz níže). Za dítě mladší patnácti let je možno s odkazem na ustanovení § 139 trestního zákoníku (počítání času) považovat jen dítě do dne, který předchází jeho patnáctým narozeninám, poněvadž v den svých narozenin z logiky věci osobou mladší patnácti let být nemůže.⁶

Pojem „mladistvý“. Mladistvým je v souladu s ustanovením § 2 písm. d) zákona o soudnictví ve věcech mládeže rozuměna osoba, která v době spáchání provinění dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku. Takto bude pojem „mladiství“ chápán i v této práci, zejména pak v její empirické části. Pokud u dítěte mladšího patnácti let vždy platí, že se jedná výhradně o děti trestně odpovědné, u mladistvých se jedná, až na

---

³ GEIST, B. *Sociologický slovník*. 1. vydání. Praha: Victoria Publishing, 1992.

⁴ Úmluva o právech dítěte byla přijata v New Yorku dne 20. listopadu 1989. Pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku vstoupila po ratifikaci v platnost v souladu se svým článkem 49 odst. 2 dnem 6. února 1991. Tato úmluva byla u nás vyhlášena ve formě Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí, jež bylo uveřejněno ve Sbírce zákonů pod č. 104/1991 Sb.

⁵ K tomuto srovnej i ustanovení § 25 trestního zákoníku.

⁶ Viz ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

určité výjimky, o osoby trestně odpovědné. Těmito výjimkami mohou být případy, kdy tyto osoby nejsou příčetné, a to v důsledku jednoho z níže uvedených důvodů:

- v důsledku duševní poruchy – ustanovení § 26 trestního zákoníku o nepřičetnosti stanovuje, že osoba, která pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohla rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědná; v ustanovení § 123 trestního zákoníku o duševní poruše je vymezeno, co se rozumí duševní poruchou; podle zmiňovaného ustanovení se za duševní poruchu kromě duševní poruchy, jež vyplývá z duševní nemoci, považuje také hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká asociální porucha osobnosti nebo jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka;
- v důsledku nedostatečné rozumové či mravní vyspělosti – ustanovení § 5 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže uvádí, že mladistvý, jenž v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, která by mu umožňovala, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.

Pro věkovou kategorii mladistvých je v rámci systému trestního práva specifickým způsobem upravena trestní odpovědnost i jejich právních následků (tj. sankcionování), jakož i specifická pravidla trestního řízení ve věcech mladistvých (tj. i v oblasti procesní).

Pojem „mladistvý“ v oblasti trestního práva není identický s pojmem „nezletilý“, který je používán v právu občanském. V ustanovení § 8 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“) je zakotveno, že způsobilost fyzické osoby vlastními právními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti (způsobilost k právním úkonům) vzniká v plném rozsahu zletilostí, jíž se nabývá zpravidla dovršením osmnáctého roku. Za nezletilého je tak v občanském právu považován jedinec, který nedovršil věku osmnácti let.⁷ Před dosažením uvedené věkové hranice je možno zletilosti nabýt toliko uzavřením manželství, přičemž tímto způsobem nabytou zletilost nelze

---

⁷ Nezletilí mají v souladu s ustanovením § 9 občanského zákoníku způsobilost pouze k těm právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku.

ztratit ani zánikem manželství ani prohlášením manželství za neplatné. Dřívější nabytí zletilosti před dovršením osmnáctého roku věku není pro trestní odpovědnost relevantní.⁸

Pojem „mladý dospělý“. Pojmem „mladý dospělý“ je obvykle označována osoba, která se dopustila trestného činu mezi osmnáctým a jednadvacátým rokem věku, a proto má v trestněprávním systému postavení dospělého pachatele, avšak při splnění určitých podmínek existuje možnost zmírnit toto jeho postavení aplikací speciální úpravy vztahující se na mladistvé pachatele. Stávající trestněprávní úprava pojmem „mladý dospělý“ neobsahuje. Místo něj se užívá pojmu „osoba blízká věku mladistvých“, aniž by byl *expressis verbis* jakkoliv věkově vymezen.

Takto je např. zmíněného pojmu použito v ustanovení § 41 písm. f) trestního zákoníku, které se týká polehčujících okolností, mezi kterými je uvedena i eventualita, že pachatel spáchal trestný čin ve věku blízkém věku mladistvých, či v ustanovení § 48 odst. 5 trestního zákoníku, podle kterého může soud, jedná-li se o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit tomuto pachateli v rámci podmíněného upuštění od potrestání s dohledem některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé, a to buď samostatně nebo vedle přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených v ustanovení § 48 odst. 4 trestního zákoníku.

Přestože termín „blízký“ není nijak vymezen, je možné se domnívat, že pro přiznání této polehčující okolnosti není možno příliš překročit věk osmnácti let. V praxi jsou tak obvykle posuzováni pachatelé, kteří ještě nedosáhli věku dvaceti let, ve výjimečných případech i pachatelé, kteří ještě nedovršili 21 let věku, přičemž v tomto případě je tak činěno s ohledem na jejich nedostatečnou rozumovou a mravní vyspělost.⁹ Přiznání této polehčující okolnosti je ponecháno trestním zákoníkem plně v kompetenci soudu, jenž rozhoduje v dané trestní věci.

---

⁸ Srovnej např. JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Linde, 2004, s. 7.

⁹ Viz ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

1.2 Pojem „protiprávní čin“ a pojmy související

Pojem „protiprávní čin“. V ustanovení § 2 písm. a) zákona o soudnictví ve věcech mládeže je uvedeno, že protiprávním činem podle tohoto zákona jsou:

- provinění;
- trestný čin;
- čin jinak trestný.

Pojem „protiprávní čin“ je tak pojmem, jenž je nadřazen třem kategoriím deliktů, jimiž jsou provinění, trestný čin nebo čin jinak trestný.

Pojem „provinění“. Pojem „provinění“ je v ustanovení § 6 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže vymezen jako trestný čin spáchaný mladistvými. Pro jeho posuzování, není-li v tomto zákoně uvedeno jinak, platí trestní zákoník.

Pojem „trestný čin“. Pojem „trestný čin“ je vymezen především v ustanoveních § 13, § 20, § 21, § 24 a § 111 trestního zákoníku. Z ustanovení § 13 odst. 1 trestního zákoníku vyplývá, že „Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon¹⁰ označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.“ Trestným činem je pouze čin soudně trestný. Jestliže z jednotlivého ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného, je za trestný čin považována rovněž i příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc.¹¹

Z pohledu řešené problematiky je důležité, že ke spáchání trestného činu, respektive k trestní odpovědnosti za trestný čin, je zapotřebí zavinění, které může být buďto úmyslné, eventuálně z nedbalosti, a to v případech stanovených výslovně trestním zákonem. Zavinění je přitom možné chápat jako vnitřní (psychický) vztah pachatele trestného činu k porušení či ohrožení zájmu chráněnému trestním zákonem vyvolanému způsobem v něm uvedeným.¹² Rovněž tak v případě hodnot se jedná o vnitřní psychický vztah jedince k objektivním přírodním a společenským jevům hmotné nebo duchovní povahy. Z této sku-

---

¹⁰ Výkladové ustanovení § 110 trestního zákoníku uvádí, že pojmem „trestní zákon“ je označován trestní zákoník a podle povahy věci i zákon o soudnictví ve věcech mládeže.

¹¹ Srovnej ustanovení § 111 trestního zákoníku. K pojům příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc viz ustanovení § 20, § 21 a § 24 trestního zákoníku.

¹² Srovnej SOLNAŘ, V. *Základy trestní odpovědnosti*. 1. vydání. Praha: Academia, 1972, s. 208.

tečnosti vyplývá, že mezi zaviněním a hodnotami uznávanými či preferovanými jedincem, teoreticky existuje vztah. Uvedená skutečnost bude ověřována v empirické části této práce.

Zavinění je ve shodě s ustanoveními § 15 a § 16 trestního zákoníku vybudováno na dvou složkách:¹³

- složce vědění (intelektuální) – jejím obsahem je vnímání pachatele (odraz předmětů, jevů a procesů ve smyslových orgánech jedince) a jeho představa předmětů a jevů, jež dříve vnímal, respektive, k nimž dospěl vlastním úsudkem na základě znalostí a zkušeností;
- složce vůle – jejím obsahem je zejména chtění či srozumění, jinými slovy vyjádřeno, rozhodnutí jednat na základě znalosti podstaty věcí určitým způsobem.

Pojem „čin jinak trestný“. Pojem „čin jinak trestný“ je možno vymezit jako „... čin, který je v daném případě beztrestný, i když v jiném případě a za jiných okolností by trestný byl.“¹⁴

---

¹³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

¹⁴ JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Linde, 2004, s. 7.

2 KRIMINALITA MLÁDEŽE V ČESKÉ REPUBLICE

Pojem „kriminalita“, který je součástí názvu této diplomové práce, lze vymezit jako „... úhrn činů uvedených v trestním zákoně obvykle popisovaných podle prostoru, času, rozsahu, struktury a pohybu. V obecném slova smyslu je to zločinnost, tedy společenský jev, kterým se rozumí souhrn trestné činnosti. ... Širším pojmem než kriminalita, je delikvence, neboť označuje činnost porušující nejen právní, ale i společenské, tedy širší normy, takže se takové jednání vztahuje i na děti a mladistvé, kteří se tak stávají delikventy.“¹⁵

Delikventní chování je tak možno charakterizovat coby sociální chování, které má obvykle svůj původ v nedostatečné zdrženlivosti jedinců, v jejich potřebě silného vzrušení (adrenalinu), nesnášejících nudu, nedostatečně ovládajících vlastní reakce, se slabě rozvinutým svědomím a se sníženou schopností sociálního učení. Vztahy delikventů k dalším jedincům jsou determinovány jejich nestálostí, nespolehlivostí a v neposlední řadě též bezohledností.¹⁶ Ke vztahu delikvence (delikventního jednání) a kriminality tak lze uvést, že v obou případech jde o jednání odporující či neodpovídající sociálním normám, přičemž v případě kriminality hrozí jejímu pachateli vždy postih či alespoň opatření (platí zejména u dětí do patnácti let), kdežto ne všechna delikventní jednání jsou negativně právně sankcionována.

2.1 Vývoj kriminality mládeže v ČR po roce 1989

Delikvence dětí a mládeže je problémem v celosvětovém měřítku.¹⁷ Před rokem 1989 byla u nás kriminalita dětí a mládeže velmi nízká, po uvedeném roce 1989 pak došlo k jejímu poměrně razantnímu nárůstu. Vyjdeme-li ze statistických údajů, které se týkají počtu trestně stíhaných ve skupině dětí do patnácti let a mladistvých, pak zjistíme, že v případě dětí byl mezi lety 1990 a 1997 zjištěn nárůst trestné činnosti o 129 %, u mladist-

---

¹⁵ Kriminalita a delikvence – charakteristika. 16. října 2007. Online. [citováno 5. února 2010]. Dostupné z: <http://www.icm.cz/kriminalita-a-delikvence-charakteristika>

¹⁶ VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2000, s. 258 až 260.

¹⁷ VYKOPALOVÁ, H. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002, s. 126.

vých pak bylo možné od roku 1994, kdy byl zjištěn nejvyšší nárůst trestné činnosti, pozorovat trend postupného snižování.¹⁸

Ve vývoji kriminality dětí a mládeže u nás v období zhruba posledních dvaceti let je možno přitom pozorovat určité tendence. Předně je možno uvést že ve vývoji trestné činnosti dětí a mladistvých se v devadesátých letech minulého století projeví výrazné kvalitativní a kvantitativní změny. V uvedeném období se zvýšil počet řízení vedených proti dětem a mladistvým v porovnání s předcházejícím obdobím přibližně třikrát. V daleko vyšší míře se vyskytují recidivující mladiství pachatelé. V osmdesátých letech minulého století dosahoval jejich podíl kolem 20 % ze všech stíhaných mladistvých, kdežto v následující dekádě jejich podíl přesáhl 30 %.¹⁹

Během poslední dekády minulého století docházelo postupně k nárůstu počtu trestných činů, které spáchaly děti ve věku do patnácti let. S výjimkou roku 1998 až do roku 1999 kriminalita této věkové kategorie měla stoupající tendenci, přičemž v roce 1999 bylo v policejních statistikách vykááno 12 464 trestných činů spáchaných dětmi. V průběhu téhož období počet trestných činů spáchaných mladistvými pachateli každý rok klesal o zhruba 2000 skutků, kdy v roce 1999 bylo statisticky vykááno 14 920 trestných činů spáchaných mladistvými. Podíl dětí (s počtem 12 086 skutků) a mladistvých (s počtem 19 139 skutků) na celkovém počtu objasněných trestných činů kulminoval v roce 1996.

Shrneme-li dostupné údaje o kriminalitě mládeže v devadesátých letech 20. století, pak je možné si o ní učinit následující závěry:²⁰

- především ve věkové skupině do patnácti let se jednalo jednu z nejvíce dynamicky se rozvíjejících oblastí kriminality v naší zemi;
- nejvyšších hodnot kriminalita mládeže dosáhla v roce 1996, a to jak v počtech pachatelů do osmnácti let absolutních, tak i v relativních počtech, stejně jako v indexu kriminality²¹);

---

¹⁸ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Právní postavení mladistvých*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2004.

¹⁹ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vydání. Dobrá Voda: A. Čeněk, 2002.

²⁰ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vydání. Praha: Portál, 2003.

²¹ Index kriminality je vymezen jakožto podíl pachatelů ve věku do osmnácti let na deset tisíc dětí a mladistvých téže věkové kategorie.

- počínaje rokem 1997 kriminalita mládeže ve všech ukazatelích pozvolna klesala, ovšem tempo tohoto poklesu je ve srovnání s nárůstem v první polovině devadesátých let pomalejší;
- zatímco v kategorii mladistvých pachatelů počet pachatelů skutečně poklesl, počet pachatelů v kategorii dětí do patnácti let zůstal prakticky nezměněn;
- doménou trestné činnosti mládeže je majetková kriminalita;
- téměř nezměněné naopak zůstalo množství nedospělých pachatelů násilné a mravnostní trestné činnosti;
- kriminalita mládeže se u nás nejvíce projevovala v severočeském kraji a okresech severovýchodní Moravy.

Za další přelom v oblasti vývoje kriminality, kriminalitu mládeže nevyjímaje, je možno považovat rok 2002, kdy došlo v souvislosti s rozsáhlými novelami v oblasti trestního práva provedenými zákonem č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ke zvýšení hranice výše škody pro účely trestního řízení z dosavadních 2.000,- Kč na 5.000,- Kč. V důsledku této legislativní změny byla od 1. ledna 2002 řada jednání, jež by byla před tímto datem kvalifikována jako trestný čin, kvalifikována jako přestupek. Taková jednání se škodou od 2.000,- do 4.999,- Kč se tedy od roku 2002 ve statistice kriminality neobjevují.

Přes uvedenou skutečnost se však i v následujícím období nedospělí pachatelé dopouštějí poměrně často majetkových trestných činů, hlavně krádeží prostých a krádeží vloupáním. K negativním rysům posledního desetiletí je rovněž nárůst počtu těch nejzávažnějších násilných činů – vražd, loupeží nebo únosů, které páchají pachatelé ve věku do osmnácti let. Nejhorší bilance byla u vražd v roce 2004. V tomto roce byla spáchána čtyřmi dětmi a třinácti mladistvými. V roce 2005 nebyla situace příliš lepší, neboť skutkovou podstatu vraždy naplnilo šest dětí a čtyři mladiství. Poté měla již tato nejzávažnější trestná činnost klesající tendenci. V loňském roce byly vraždy spáchány jedním dítětem a čtyřmi mladistvými.

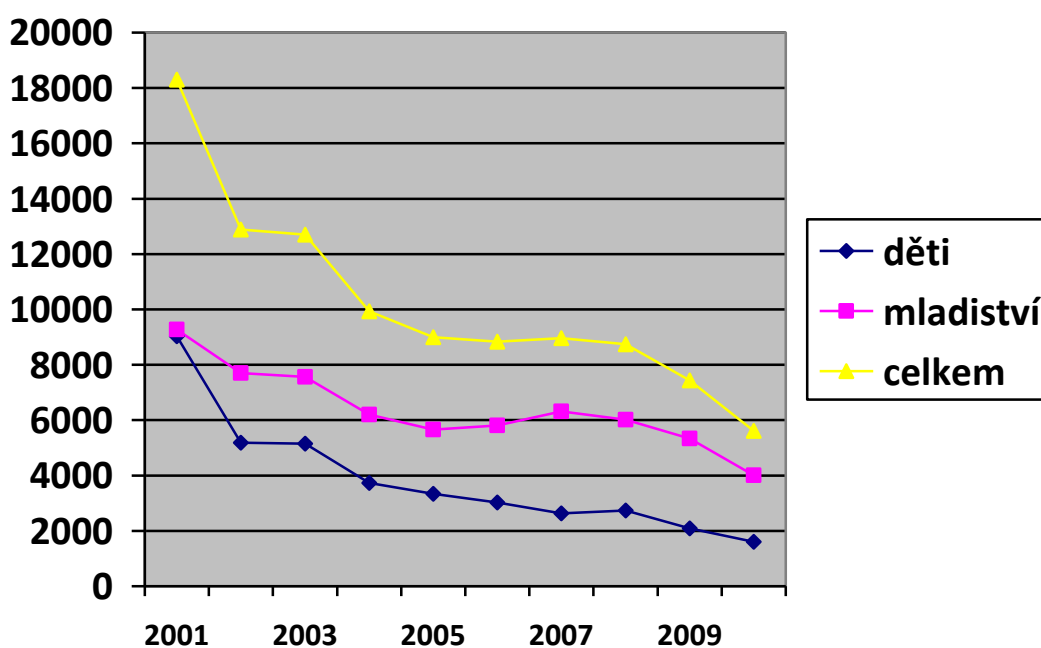
V policejních statistikách k trestné činnosti dětí a mladistvých se od roku 2004 významně projevila účinnost zákona o soudnictví ve věcech mládeže, jež do našeho právního řádu zavedla zásadu relativní trestní odpovědnosti. Praktické dopady tohoto kroku na statistické údaje jsou zřejmé např. z porovnání údajů o celkové kriminalitě nedospělých pa-

chatelů v letech 2003 a 2004. Pokud v roce 2003 spáchalo trestný čin 5 148 dětí a 7 558 mladistvých, v roce 2004 to bylo jen 3 734 dětí a 6 197 mladistvých.

Tento trend se projevoval i nadále v dalších letech, kdy v roce 2005 byl spáchán trestný čin 3 341 dítětem a 5 654 mladistvými, v roce 2006 pak 3 027 dětí a 5 808 mladistvých. Pokles počtu nedospělých jedinců, kteří se dopustili jednání, jež by bylo možné u dospělých pachatelů obvykle kvalifikovat jako trestný čin, je zcela jistě pozitivním zjištěním. Pro objektivnost je však zapotřebí uvést, že v uvedených obdobích docházelo obecně k poklesu výskytu kriminality.

Jak se vyvíjela kriminalita mládeže v dalším období, to je zřejmé z grafu 1, který zachycuje počet stíhaných pachatelů ve věku do osmnácti let za období let 2001 až 2010.

Graf 1 Vývoj kriminality mládeže v letech 2001 až 2010

Zdroj: www.policie.cz

V posledních letech se mládež podílí zejména na mravnostní a majetkové trestné činnosti, na násilných trestných činech, na sprejerství a výtržnictví.

V loňském roce bylo zjištěno celkem 1 139 násilných trestných činů, jichž se dopustili nedospělí pachatelé. Z tohoto počtu bylo trestní řízení vedeno proti 396 dětem a 743 mladistvými. Mládež se podílela poměrně výrazně na loupežích, kde se na 2 185 objasněných skutcích podílelo 455 pachatelů ve věku do osmnácti let (z toho 168 ve věku 1 až 14 let, 287 pak ve věku 15 až 17 let). Z tohoto je zřejmé, že pětina objasněných loupeží (20,85 %) byla spáchána nedospělci. Za zmínku v kategorii násilných trestných činů stojí také úmyslné ublížení na zdraví, jehož se v loňském roce dopustilo 375 pachatelů ve věku do osmnácti let (celkově pachatelů tohoto činu bylo 4 086) a vydírání (143 těchto pachatelů z celkového počtu 1 016).

V případech mravnostních trestných činů bylo v loňském roce vedeno trestní řízení proti 1 197 pachatelům. Uvedený počet zahrnoval též 81 pachatelů ve věku 1 až 14 let a 151 mladistvých pachatelů. Nedospělí pachatelé se rovněž poměrně výrazně podíleli na majetkové trestné činnosti. Krádeže vloupáním spáchalo v roce 2010 338 dětí a 891 mladistvých (celkem bylo ve statistice vykázáno 9 114 pachatelů tohoto trestného činu). U krádeží prostých bylo v témže roce evidováno celkem 18 468 pachatelů, z nichž 293 bylo dětí a 1 089 mladistvých. Celkově bylo stíháno u majetkové trestné činnosti 32 651 pachatelů. Z tohoto počtu bylo 129 pachatelů ve věku do čtrnácti let a 2 183 mladistvých.

Velmi často se u mládeže vyskytuje sprejerství. Mládež se na všech pachatelích podílí více než dvěma pětinami (43,39 %). Z 560 evidovaných pachatelů jich v roce 2010 bylo 243 ve věku do osmnácti let (129 dětí a 114 nezletilých). Naproti tomu velmi málo se mládež dopouští hospodářské trestné činnosti. V policejní statistice bylo v roce 2010 zaneseno 14 453 pachatelů některého z trestných činů, který bývá řazen do této kategorie. Mládež se na tomto počtu podílela zanedbatelným počtem 209 pachatelů (50 dětí a 159 mladistvých).²²

---

²² Analýza stavu a vývojových trendů kriminality v České republice k 31. prosinci 2010. Online. Nedatováno. [citováno 2011-04-03]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-650295.aspx>.

2.2 Příčiny kriminality dětí a mládeže

Příčiny kriminality mládeže je možno v nejobecnější rovině dělit na endogenní a exogenní. Endogenní příčiny kriminality mají svůj původ ve faktorech vnitřní povahy, tj. ve vnitřním prostředí jedince. Náleží sem genetické dispozice (tzv. genotyp) a činitele hereditární povahy, které mají vztah k dědičnosti. Exogenní příčiny kriminality souvisejí s vnějším prostředím, které obklopuje pachatele. Jedná se tak o činitele vnější povahy.

Kriminologických aspekty kriminality mládeže je možno klasifikovat různým způsobem. Pro účely následujícího výkladu je možné vyjít z členění příčin a podmínek kriminality, jak je uvádějí J. Zapletal a kolektiv. Příčiny a podmínky kriminality je podle nich možné dělit na:²³

- kriminogenní faktory v sociální oblasti;
- kriminogenní faktory v kulturní oblasti;
- kriminogenní faktory v politické a ekonomické oblasti;
- kriminogenní faktory v právní oblasti;
- kriminogenní faktory v viktimologické oblasti;
- kriminogenní faktory v biologické a psychologické oblasti;
- kriminogenní situace.

2.2.1 Osobnost pachatele

Jak biologická, tak i psychologická stránka jedince se může významně odrážet v predispozicích k páčání kriminality. Obě zmíněné stránky jedince je nutno vnímat v dialektické jednotě, což znamená, že dochází ke vzájemnému ovlivňování a podmiňování.

Již J. Locke ve svém spise Několik myšlenek o výchově konstatoval, že v zdravém těle zdravý duch. Tuto jeho myšlenku je možno přetlumočit v tom smyslu, že dobré fyzické zdraví se obvykle pozitivně promítá do dobrého psychického zdraví a naopak. Vyskytuje se množství poruch (vrozených nebo nabytých během života), které jedinci potenciálně ztěžují uplatnění ve společnosti, což platí především o uspokojování jeho primárních potřeb.

---

²³ ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie. Díl I. Obecná část*. 3. vydání. Praha: Policejní akademie České republiky, 1998.

Nevýhodu takového charakteru je nutno vnímat jakožto rizikový faktor, který může vyústit u jedince jeho nástupem na kriminální dráhu.

Vzhledem ke skutečnosti, že kriminogenní faktory v psychologické oblasti jsou předmětem častého zkoumání odborníků, vyskytuje se velké množství teorií, jež si kladou za cíl vysvětlit vliv psychologických faktorů na kriminálním jednání. Naše přední odbornice v této oblasti, Ludmila Čírtková v rámci teorií a modelů kriminálního vývoje po určité abstrakci diferencuje do následujících skupin:²⁴

- Teorie, podle nichž je kriminalita důsledek impulzivního životního stylu – stěžejním momentem těchto teorií je tzv. impulzivní jedinec vyrůstající v neurovnaném prostředí. Z toho důvodu u něj absentují nezbytné zábrany. Tito jedinci jsou velmi konformní ve svých názorech a postojích. Podstatné je pro ně uspokojování vlastních potřeb, a to i bez ohledu na další lidi. Není proto divu, že se tyto jedinci nezdědky přichází do kolize se zákonem už v období puberty, v některých případech ještě dříve. Eventuální odsouzení takových jedinců a následný výkon trestu odnětí svobody na něj nemá očekávaný vliv, ba spíše pokládá základ jejich další kriminální dráhy.
- Teorie, podle nichž je kriminalita instrumentálním jednáním – podle těchto teorií se nedopouštějí trestné činnosti nikoliv jen narušení jedinci. Kriminality se mohou dopouštět též jedinci s dobrým vychováním, netrpící nedostatkem sebeovládání, kteří obvykle nepodléhají nutkání k okamžitému uspokojení potřeb. Instrumentální jednání, jehož důsledkem je jednání kriminální, je v těchto teoriích pojímáno coby instrument (prostředek) dosažení určitého privátního cíle, jež je pro jedince dostatečně atraktivní. Takovým cílem může být např. jisté výhody, nabytí majetku apod.
- Teorie, podle nichž je kriminalita důsledkem přizpůsobení se skupině – podle těchto teorií není páchaní trestné činnosti záležitostí svobodné vůle a rozhodování jedince, ale důsledkem skupinového tlaku, kterému osoba podléhá kvůli obavě z nepříjemných následků. Tyto teorie velmi často zmiňují negativní vliv party, avšak podobně negativně mohou jedince ovlivňovat i jiné skupiny, např. pracovní kolektivy aj.

---

²⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie: základy praktické psychologie pro policisty, strážníky, justiční stráž a pracovníky soukromých bezpečnostních agentur*. 2. vydání. Praha: Support, 1996.

- Teorie, podle nichž je kriminalita důsledkem neadekvátních strategií při zvládnání stresu – v souladu s těmito teoriemi řada trestných činů bývá páchána v důsledku toho, že pachatelé nejsou schopni adekvátně zvládnout zátěžovou situaci. Tehdy nastalou situaci řeší pod tlakem nežádoucí strategií zvládnání stresu, jíž je agrese. Zpravidla tyto neadekvátní strategií zvládnání stresu ovlivňují oblast mezilidských vztahů a jednání s druhými, kde se následně projevují ublížením na zdraví, vraždami, exhibicionismem, voyerismem apod.

2.2.2 Příčiny a podmínky kriminality mládeže

Identifikace a znalost příčin a podmínek kriminality mládeže je důležitá hlavně z pohledu prevence tohoto sociálně patologického jevu. Jak je zřejmé z dosavadního i následujícího výkladu, že kriminalita mládeže je výslednicí celého komplexu příčin a vlivů, proto provést jejich úplný výčet není ani možné. O této skutečnosti svědčí mimo jiné i to, že příčinám kriminality dětí a mladistvých jsou věnovány nejrůznější teorie:²⁵

- biologické teorie – z těchto teorií stojí za zmínku výzkumy dvojčat a adopční studie;
- psychologické teorie – sem řadíme různé psychodynamické přístupy;
- sociálně-psychologické teorie – náleží sem různé teorie sociálního učení, k nimž je možné zařadit např. diferenciální asociaci, diferenciální identifikaci, Eysenckovu teorii kriminality, teorii agresivity, teorii „obětního beránka“ aj.;
- sociologicky orientované teorie – jedná se zejména teorie strukturálně-funkčního podmínění kriminality, koncepce kulturního konfliktu, teorie delikventních subkultur, teorie diferenciálních příležitostí, ekologické koncepty aj.;
- tzv. integrační koncepce – podle nich je kriminalitu jako výslednicí interakce a vzájemné provázanosti genetických předpokladů, vlivu rodiny a nejbližšího sociálního okolí, kdy tyto teorie zdůrazňují nezbytnost interdisciplinárně-integrujícího přístupu ke zkoumání kauzální roviny kriminality mládeže;

---

²⁵ KUČTA, J. a kol. *Kriminologie. II. část. 1. dotisk 2. vydání*. Brno: Masarykova univerzita, 2002.

- teorie „kritické kriminologie“ – zde je kriminalita vysvětlována coby vztah mezi označováním jedince formálními institucemi a jeho následnou kriminální dráhou (sem řadíme např. Labeling approach, teorie etiket); v souladu s touto teorií je pozdější recidiva u prvopachatele způsobena stigmatizující nálepkou.

Ačkoliv se shora uvedené teorie kriminality mladistvých ve své podstatě odlišují, odborníci se shodují v tom, že vznik kriminality mládeže je ovlivňován vzájemným působením faktorů objektivního a subjektivního rázu. Za objektivní faktory je nutno považovat podmínky, za nichž se mladistvý pachatel dopouští trestné činnosti, v subjektivních faktorech se promítá osobnost pachatele. Subjektivními příčinami kriminality mládeže tak jsou aspekty procházející vědomím nedospělého jedince, jakož i to, co vyjadřuje jeho osobnost. S ohledem na výše uvedené je možno konstatovat, že bezprostřední příčinou spáchání protiprávního jednání ze strany mladého jedince je složitá interakce objektivních a subjektivních faktorů, stejně jako navzájem se ovlivňujících a podmiňujících se procesů a jevů venkovního prostředí a osobnosti nedospělého pachatele.

2.2.3 Vliv sociálního prostředí

Vliv sociálního prostředí se projevuje v několika relativně samostatných oblastech. Těmito jsou oblast politická, ekonomická, právní, sociální a kulturní.

Kriminogenní faktory v oblasti politické. V této oblasti souvisí kriminogenní faktory zejména s tím, že v rámci politické sféry společnosti jsou tvořeny právní normy a současně zde dochází k jejich prosazování a uskutečňování. Politika přímo ovlivňuje většinu oblastí života společnosti. Z pohledu řešené problematiky je relevantní především výchovná a vzdělávací politika státu a politika v oblasti trestního práva. Opomenout nelze ani to, že politici jsou svým jednáním často vzorem jednání pro ostatní členy společnosti, a to jak v pozitivním, tak i negativním smyslu.

Kriminogenní faktory v oblasti ekonomické. Ekonomická sféra společnosti determinuje životní úroveň a spokojenost obyvatelstva dané země v materiální oblasti. Stupeň této spokojenosti může do určité míry ovlivňovat některé jedince k páčání trestné činnosti. Kromě toho je ekonomická sféra společnosti oblastí, která skýtá široké pole působnosti pro páčání trestné činnosti především majetkového charakteru, ale i např. v oblasti průmyslových práv, duševního vlastnictví apod. Ekonomická úroveň země daného státu se

promítá zprostředkovaně též v kvalitě pracovníků subjektů, které se podílejí na prevenci kriminality i na represii vůči ní. Ekonomický rozvoj s sebou přináší navíc i technologický pokrok, který umožňuje potenciálním pachatelům trestné činnosti využívat k jejímu páchání nejmodernější techniku a technologie (prostředky mobilní komunikace, Internet, výpočetní techniku apod.).

Kriminogenní faktory v oblasti právní. Tyto faktory mají úzkou návaznost na oblast politickou. V našich podmínkách se velmi často setkáváme s nesystémovým přístupem k budování právního řádu. Zde se projevuje lobbing i politické zájmy některých stran, díky kterým se podaří schválit právní normu v podobě, která nepříliš koresponduje s jejím účelem. Nesystémovost často spočívá také v přijímání zákonů podle momentální naléhavosti, a to i na úkor jejich kvality. V některých případech se projevuje i nízká úroveň právního vědomí občanů. Tento problém prohlubuje nezřídka i nízká úroveň morálky u řady jedinců.

Kriminogenní faktory v oblasti sociální souvisejí s tím, že na osobnost pachatele recidivního pachatele je do značné míry formována sociálním prostředím, v němž tento vyrůstá a žije. V sociálním prostředí probíhá během vývoje jedince jeho socializace, která jedinci umožňuje se začlenit do složitých sociálních systémů. Mezi základní socializační činitele přitom náleží rodina, škola, skupina vrstevníků a pracovní kolektiv. To, zda se jedinec vydá na kriminální dráhu či nikoliv, je z velké části ovlivněno kvalitou procesu socializace. Především v mladistvém věku jedinec hledá sebe sama a vlastní identitu. Z toho důvodu je třeba působení sociálního prostředí na jedince věnovat velkou pozornost.

Rodina může negativně ovlivňovat socializaci jedince především v raném věku. Jak uvádí B. Kraus, „Z hlediska průběhu socializace má zásadní význam, do jaké míry se daří rodině vypořádat s funkcemi, které má plnit. Hovoříme proto o rodině funkční (všechny své funkce plní přiměřeně), dysfunkční (některé funkce nejsou plněny dostatečně, celkový život rodiny však není zásadně ohrožen) a afunkční (rodina nezvládá své základní funkce, je vnitřně rozkládána a zásadně je narušován i socializační vývoj dítěte).“²⁶ Nejvíce ohroženými jedinci jsou tak ti, kteří jsou formováni v afunkčních rodinách, v řadě případů však může mít z pohledu páchání kriminality negativní vliv i rodina dysfunkční. Je přitom nutno

---

²⁶ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vydání. Praha: Portál, 2008, s. 80.

si uvědomit, že funkčnost rodiny není ani zdaleka ovlivňována jejími materiálními možnostmi, jako spíše tím, jaká je věnována pozornost dětem ze strany jejich rodičů.

V souvislosti s kriminalitou mládeže bývá velmi často probírána problematika syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (CAN, z anglického Child Abuse and Neglect)²⁷. Objevily se výzkumy, které zkoumaly vztah týrání, zneužívání a zanedbávání dětí a páchaní trestné činnosti. Jejich výsledky naznačují, že výskyt jedinců trpících CAN je mezi delikventy oproti běžné populaci signifikantně vyšší.

Hovoříme-li o rodině, je možno poukázat též na fenomén rozvodovosti. Naše země patří mezi ty, kde je míra rozvodovosti vůbec nejvyšší. Důsledky rozvodu na psychiku dítěte byly již mnohokrát popsány a vesměs se závěry těchto pojednání shodují v tom, že rozvod má na psychiku nedospělého jedince negativní dopady. Je však nutno si uvědomit, že spíše než na samotný rozvod je nutno se zaměřit na kvalitu prostředí rodiny, ve které se dítě nachází. Pokud je toto prostředí z hlediska dalšího rozvoje dítěte podnětné, není nutno se příliš obávat, že dítě nastoupí kriminální dráhu. V opačném případě hrozí pochopitelně opak.

K dalším významným faktorům socializace patří škola. Doposud sice nebyl prokázán vliv nedostatků ve školní výchově na kriminalitu mládeže, avšak tyto zcela jistě negativně ovlivňují kvalitu socializačního procesu. Ve školské výchově bývají za kriminogenní faktory označovány následující:²⁸

- nepravidelná školní docházka;
- špatný prospěch;
- nevhodné chování žáků k učitelům stejně jako učitelů k žákům;
- arogantní přístup pedagoga k žákům;
- špatná úroveň spolupráce rodičů se školou;
- nízká úroveň kontrolní a pedagogické činnosti školy.

---

²⁷ V souladu s definicí Zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992 syndrom týraného dítěte zahrnuje týrání tělesné, pohlavní, citové, zanedbávání, šikanování a systémové týrání (druhotné ponižování). Kterékoliv z uvedených zacházení má na dítě negativní vliv, neboť je překážkou jeho zdravého fyzického a duševního vývoje a společenské adaptace.

²⁸ CMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 1998.

Za podnětné z hlediska vedení žáků k žádoucímu společenskému chování je možno považovat uskutečňování tzv. celoškolské politiky dobrého chování. Její základy spočívají na třech pilířích:²⁹

- konsenzus pedagogického sboru v názorech na standardy chování, jež jsou požadovány od žáků, a to včetně postupů vedoucích k dosažení těchto standardů;
- jednotný postup postupovat pedagogů v týmu, kdy ti to respektují dohodnuté zásady školní politiky při vzájemné podpoře adekvátního přístupu ke kázeňským problémům;
- přijatý soubor opatření aplikovatelných ve výchovném procesu, jenž by využíval především pozitivní motivace žáků (pochvaly a odměny za dobrou práci a vzorné chování) a vybrané prvky kurikula ke stimulaci žádoucího chování, což by mělo nahradit spoléhání se na negativní reakci v případě, že se vyskytne nežádoucí jednání.

Socializační proces je významně ovlivňován rovněž vrstevníky, což platí hlavně pro období puberty a adolescence, kdy se uvolňuje závislost jedince na rodičích, a probíhá začleňování do skupiny vrstevníků.³⁰ Ze skupin vrstevníků bývá v souvislosti s kriminalitou mládeže nejčastěji poukazováno na vliv part. Je však nutno si uvědomit, že ne každou partu je možno označit za závadovou, tj. takovou, která je protispolečensky orientovaná. Negativně je nutno vnímat tzv. delikventní partu, která se podle J. Štípka vyznačuje následujícími rysy:³¹

- jedná se o dočasnou skupinu, jejíž doba existence závisí na věku členů, labilitě programu a zásadách zvnějšku;
- není to úplně homogenní skupina, neboť se v ní projevuje zmenšování síly od centra k okraji, kdy spletnost vztahů v ní v některých případech směřuje k vytváření nesouhlasných, eventuálně konkurenčních podskupin;
- členství v takové partě je obvykle na bázi dobrovolnosti, ovšem nelze vyloučit ani členství vynucované specifickými formami nátlaku (např. teror staršího vůdce, nátlak

---

²⁹ KYRIACOU, Ch. *Řešení výchovných problémů ve škole*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005.

³⁰ ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001.

³¹ ŠTÍPEK, J. *Delikvence dětí a mládeže v ČSSR*. 1. vydání. Praha: Ústav školských informací, 1974.

prostřednictvím vnitroskupinového mínění apod.), přičemž toto členství bývá spjato s vymáháním závazků, které vyplývají ze skutečného, volného či zdánlivého členství a poslušnosti;

- jedná se i skupinu, která je otevřená souputníkům, avšak ve vztahu ke společenským institucím se vyznačuje maximální nedůvěřivostí;
- z pohledu zájmů je zpravidla velmi úzce zaměřena, a to na jednání, jež je v protikladu ke společenským zájmům, potřebám a normám;
- jedná se o skupinu s kontrolou, která má hierarchickou a centralistickou podstatu, o skupinu, ve které je vůdcem starší a „vyškolenější“ delikventní jedinec;
- bereme-li na zřetel hledisko geneze skupiny, pak se jedná o náhradní skupinu, ve které mladý (potenciální) delikvent nalézá, ačkoliv pouze zdánlivě to, co nenalezl ve svém původním prostředí, tzn. možnost aktivity, uznání a přátelství.

U některých jedinců již od období pozdní puberty, zejména však od období adolescence ovlivňuje osobnost jedince pracovní kolektiv. Výsledky výzkumů poukazují na skutečnost, že trestná činnost bývá nečíslně páchána osobami, které pracují pouze příležitostně, dále osobami se špatným chováním v práci, fluktuací v pracovišti a opakovanou pracovní nečinností. Fakt, že má jedinec práci, se navíc pozitivně projevuje v tom, že obvykle nemá potřebu si obstarávat prostředky ke své obživě trestnou činností, především pak majetkovou (např. krádeže, podvody apod.) nebo násilnou (zejména loupežná přepadení a vydírání).

Kriminogenní faktory v oblasti kulturní. Nejvíce ovlivňuje spáchání trestného činu ze strany jedince jeho hodnotový systém. Tato problematika je ve větší míře rozebírána v dalších kapitolách této práce.

2.2.4 Vliv užívání drog, alkoholismu, vandalismu

Na to, jak může zneužívání omamných a psychotropních látek a alkoholu ovlivňovat kriminalitu mládeže, lze usuzovat ze škodlivých vlivů jejich požívání na řádný průběh biologického, psychického a společenského rozvoje mladého jedince. U velké části mladistvých delikventů je trestná činnost páchána tehdy, pokud jsou pod vlivem alkoholu. Zanedbatelné z tohoto pohledu není ani sdílení domácnosti s příbuznými, kteří jsou alkoholičky. Alkohol má souvislost s trestnou činností i v tom směru, že si mladiství jedinci obstarávají peníze na jeho pořízení trestnou činností. V posledních letech se i stále více vyskytu-

jí delikty spáchané v souvislosti se zneužíváním drog. Trestná činnost tohoto charakteru zahrnuje každoročně přibližně 900 skutků.³²

Vandalismus lze vymezit coby svévolné poškozování a ničení majetku či dalších statků, které je ze strany pachatelů uskutečňováno pro jejich potěšení nebo seberealizaci. Velmi často nemá žádný zřetelný motiv. Množství projevů vandalismu nabývá forem jednání, která je možno kvalifikovat jako trestné činy nebo přestupky, z čehož je zřejmá jeho společenská škodlivost (nebezpečnost). Není však nutné, aby tomu tak bylo ve všech případech. Rozlišit vandalismem a trestnou činností bývá mnohdy nesnadné. Vyskytují se případy, kdy se jedinec nejprve dopouští vandalství výjimečně z nudy, avšak postupem času se mu začne věnovat programově. Tehdy sklouzává na kriminální dráhu. Tehdy se může dopouštět i dalších forem společensky nežádoucího jednání. Vandalismus se v takovém případě transformuje do kriminálního jednání.

2.2.5 Kriminogenní situace

Kriminogenními situacemi rozumíme určité zvláštnosti sociálního a přírodního prostředí, které ve spojení s prostředím a časem usnadňují, umožňují či doprovázejí spáchání trestného činu. Ke kriminogenním situacím je možno uvést, že samy o sobě kriminalitu nevytvářejí, ovšem vytvářejí podmínky k jejímu páchání.³³ Lapidárně lze kriminogenní situace vymezit rčením „Příležitost dělá zloděje“. K jejich vzniku dochází buďto objektivně, nezávisle na pachateli trestného činu, eventuálně jeho oběti, popřípadě mohou být záměrně nebo nevědomky navozovány pachatelem či jeho obětí. Příkladem kriminogenní situace je odložení neuzamčeného kola, ponechání otevřeného okna v přízemí domu či bytu, kterých využije následně zloděj, vyzývavé chování ženy vůči muži, který jí pak znásilní apod.

---

³² ŠTABLOVÁ, R. a kol. *Drogy, kriminalita a prevence*. 1. vydání. Praha: Policejní akademie České republiky, 1997, s. 112.

³³ ŽELÁSKO, P. *Mládež a kriminalita*. Kriminologický sborník, 1994, s. 470.

3 HODNOTY A HODNOTOVÝ SYSTÉM, KRIZE HODNOT

3.1 Hodnoty

Pojem „hodnota“ náleží k termínům, které jsou užívány velmi často. Jak upozorňuje A. Velehradský, v běžné hovorové mluvě tohoto pojmu bývá užíváno coby synonym slov cena (např. cena či hodnota drahokamu), význam (např. význam či hodnota materiálního zabezpečení) nebo důležitost (např. důležitost nebo hodnota předávané zprávy). Kromě toho se můžeme setkat s užíváním tohoto pojmu k souhrnnému označování morálního a charakterového profilu jedince.³⁴ Jako odborný termín je pojem „hodnota“ ještě méně jednoznačný a jde o jeden z nejvíce problematických pojmů v psychologii, sociologii či filozofii.

Studiem hodnot se zabývá filozofický obor zvaný axiologie (z řeckých slov *axia*, tj. hodnota a *logos*, tj. věda). Tato vědní disciplína se zabývá otázkami, jež mají vztah ke vzniku, fungování a proměně morálních, estetických, ekonomických, náboženských nebo politických hodnot.³⁵

S ohledem na výše uvedené jistě nepřekvapí, že je možné se v odborné literatuře setkat s velkým množstvím odlišných definic pojmu „hodnota“. Není cílem zde uvádět výčet, byť i jen těch hlavních. Pro účely této práce postačí pouze ilustrativní výčet některých z nich. Psycholog F. N. Kerlinger se např. o pojmu „hodnoty“ vyjadřuje následovně: „Hodnota je kulturně ceněnou preferencí nějaké věci, nebo věcí, lidí, institucí, nebo nějakého druhu chování. Prostě řečeno, hodnoty vyjadřují „dobré“ a „špatné“ a „mělo by se“ v lidském chování, ... a kladou věci a chování na kontinuum souhlasu a nesouhlasu.“³⁶

J. Výrost a I. Slaměník k výrazu „hodnoty“ uvádí, že se jedná o „... objektivní přírodní a společenské jevy hmotné či duchovní povahy, které slouží k uchování a rozvoji základních vztahů mezi člověkem a společností, člověkem a přírodou, k uchování a rozvoji samotného lidského života. Objektivní jevy jsou však hodnotami nejen proto, že život člo-

---

³⁴ VELEHRADSKÝ, A. *Hodnocení a hodnoty v činnosti člověka*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1978.

³⁵ BLECHA, I. a kol. *Filosofický slovník*. 1. vydání. Olomouc: FIN, 1995.

³⁶ KERLINGER, F. N. *Základy výzkumu chování: pedagogický a psychologický výzkum*. 1. vydání. Praha: Academia, 1972, s. 476.

věka udržují a v jeho nejvlastnějších dimenzích obohacují. Člověk o ně musí zároveň usilovat, případně je vytvářet. Z toho důvodu se hodnoty projevují ve specifické motivační podobě hodnotových orientací, úzce spjatých s potřebami a zájmy.³⁷

Již citovaní J. Průcha, E. Walterová a J. Mareš podávají tuto definici pojmu „hodnota“: „V sociálně psychologickém pojetí ocenění nebo míra důležitosti, kterou jedinec přisuzuje určitým věcem, jevům, symbolům, jiným lidem aj. Některé hodnoty jsou sdíleny celými skupinami nebo celou společností. Určité hodnoty (např. morální) mají trvalou „absolutní“ platnost, jiné jsou proměnlivé a mají krátkodobé trvání.“³⁸

Shrneme-li dosud uvedené, pak se můžeme přiklonit k názoru, že pod pojmem hodnota je nutno chápat vztah jedince ke společenským a přírodním jevům hmotné či duchovní povahy, jež existují nezávisle na jeho vědomí, kdy se tento vztah může vůči každému jednotlivému jevu lišit stupněm jeho preference. V tomto významu bude pojmu „hodnota“ používáno i v následujícím výkladu, zejména pak při provádění výzkumu.

Základem hodnot jsou lidské činnosti, jež odpovídají potřebám a zájmům lidí. Ke vzniku hodnot dochází v materiální a duchovní činnosti. Hodnota zde vzniká coby fakt vědomí, přičemž tento fakt vědomí zpětně působí na činnost v podobě motivů, „pokud se orientace člověka ve světě a úsilí o dosažení jednotlivých cílů vztahuje k hodnotám začleňným do osobnostní struktury. Hodnota ukazuje na objekt snažení, cíl činnosti a chování člověka.“³⁹

3.2 Hodnotový systém

Každý jedinec si během svého života vytváří vztah k různým jevům, vyjádřeno jinými slovy, na základě své zkušenosti i vlivem jiných faktorů u něj vzniká množství různě významných hodnot. Lze vyjádřit názor, že řada těchto hodnot sama o sobě není ani dobrých ani špatných. Jejich morální hodnocení je možné v relaci k dalším hodnotám, jež daný jedinec vyznává či preferuje. Jako příklad je možné uvést hodnotu majetek. Nejsme-li zatí-

---

³⁷ VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. a kol. *Sociální psychologie*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 152 a 153.

³⁸ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 1. vydání. Praha: Portál, 1995, s. 77.

³⁹ HUDEČEK, J. *Hodnotová orientace v motivační sféře osobnosti*. 1. vydání. Praha: Academia, 1986, s. 44.

ženi určitou ideologickou či jinou předpojatostí, pak můžeme konstatovat, že tato hodnota není sama o sobě ani dobrá ani špatná. Jestliže je tato hodnota ve spojení s hodnotou např. rodina ve smyslu jejího zajištění poctivou prací, pak je možné ji vnímat veskrze pozitivně. Pokud však bude zmíněná hodnota kombinována se snahou nabývat majetek za každou cenu, bez ohledu na morální kritéria, pak lze u daného jedince hodnotit stejnou hodnotu negativně.

Z uvedeného je patrné, že má velký význam uvažovat o tom, jak jsou u konkrétního jedince veškeré hodnoty hierarchizovány, tedy jaký tyto hodnoty tvoří systém. V této souvislosti bývá užíváno pojmu „hodnotový systém“. Ačkoliv má řada jedinců problém si své hodnoty a hodnotový systém uvědomit či se o uznávaných hodnotách nebo svém hodnotovém systému vyjádřit, nelze si nepovšimnout, že se do vzorců chování do větší či menší míry promítá schéma jeho hodnot. Přitom platí, že čím je hodnotový systém jedince ucelenější a čím více je spjat s jeho celkovou osobností, tím více se může projevat v jeho chování.⁴⁰

Pod pojmem „hodnotový systém“ je tedy možno chápat jako „... souhrn těch hodnot, které člověk uznává, a které se projevují v jeho přesvědčeních a postojích. Jinak řečeno, hodnoty, které člověk uznává, nepředstavují náhodné seskupení, ale jsou navzájem spjaté a vytvářejí hodnotovou hierarchii, tzn. strukturu hodnot, která se nevztahuje ke všem objektivně existujícím hodnotám, ale k těm, které člověk nejen poznal, ale které i uznává.“⁴¹

Hodnotový systém přitom není ničím náhodným, ale vyznačuje se určitými charakteristikami, které jej vystihují. K těmto charakteristikám je možné zařadit:⁴²

- Spjatost s jedincem – hodnotový systém má každý jedinec, aniž by bylo podstatné, zda si on sám tuto skutečnost uvědomuje či nikoliv. V běžném životě se projevuje

---

⁴⁰VACEK, P. *Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat*. 1. vydání. Praha: Portál, 2008.

⁴¹HORÁK, J. *Kapitoly z teorie výchovy. Problematika hodnot a hodnotové orientace. 1. díl*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1996, s. 21.

⁴²SÝKOROVÁ, D. a kol. *Hodnoty a hodnotová orientace středoškolské mládeže. Závěrečná výzkumná zpráva*. Olomouc: Katedra sociologie a andragogiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, 1994.

výběrovým přístupem k jevům vnějšího i vnitřního světa. Díky této skutečnosti je možné hodnotový systém do určité míry měřit.

- Schopnost indikovat zaměření osobnosti – je determinována tím, že odráží významné charakterové rysy osobnosti.
- Relativní konzistence – vytváření a případné změny v hodnotovém systému probíhá skrze opakované zkušenosti a učení v průběhu poměrně dlouhého časového období.
- Dynamičnost – ačkoliv je hodnotový systém poměrně konzistentní, během individuálního života podléhá změnám.
- Ucelenost – znamená, že není možná paralelní existence protikladných hodnot v rámci hodnotového systému daného jedince.

Pokud bylo výše uvedeno, že hodnotový systém se vyznačuje určitou dynamičností, pak je možno uvést, že dochází k jeho formování pod vlivem vnějších i vnitřních faktorů, a to v průběhu celého ontogenetického vývoje. Mezi těmito faktory je možné zmínit pohlaví, věk, dosažené vzdělání, rodinné prostředí či profesi. Jeden z našich předních odborníků na problematiku hodnot, P. Sak, uvádí, že k dominantním činitelům tvorby hodnotového systému je nezbytné zařadit následující proměnné:⁴³

- materiální podmínky života společnosti;
- působení sociálních a výchovných institucí (rodina, škola, média aj.);
- působení politicko-ekonomické sféry dané společnosti.

Aby bylo možné si lépe uvědomit, jak je hodnotový systém složitou záležitostí, je možné si uvést dvě taxonomie hodnot. Autorem té první je J. Sekera, který při jejím podávání vychází z polského psychologa Józefa Kozielického:⁴⁴

- dionýské hodnoty – sem podle něj náleží konzumace, komfort, dobré živobytí, luxus, proto v krajních případech může taková orientace přerůst do egoismu či příživnictví;

---

⁴³ SAK, P. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. 1. vydání. Praha: Petrklíč, 2000.

⁴⁴ SEKERA, J. *Hodnotová orientace a mezilidské vztahy v pedagogických sborech*. 1. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita, 1994.

- herkulovské hodnoty – jedná se o ty, jež sledují vlastní moc nad druhými lidmi, jejich ovládnutí, touhu po vládě, slávě i společenském uznání;
- apollónské hodnoty – mají vztah k tvořivosti, poznávání okolního světa, rozvoji věd a umění;
- prométheovské hodnoty – týkají se boje za spravedlnost, proti zlu, krutosti, bolesti, za sounáležitost v rámci pospolitosti;
- sokratovské hodnoty – patří sem sebepoznání, pochopení sebe sama a kultivace vlastní osobnosti.

Sokratovské hodnoty, které vyjadřují to, jak poznat a změnit sebe, velmi často úzce koexistují s hodnotami apollónskými, jež vyjadřují to, jak poznat a změnit svět.

Podstatně členitější klasifikaci hodnot uvádí J. Lorenzová, která ve své stati s názvem *Společnost – škola – učitel a hodnotové orientace současnosti* hodnoty dělí se zřetelem na jejich utváření v procesu výchovy následovně:⁴⁵

- hodnoty individuálního rozvoje osobnosti (tzv. ego hodnoty) – jedná se o ty, které podporují volní, afektivní a kognitivní vlastnosti jedince tak, aby jedinec mohl vyvíjet vlastní úsilí při budování své identity;
- hodnoty sociálního soužití – jsou to ty, jež napomáhají spolupráci a kooperaci, ohledy vůči jiným lidem a jiným sociálním skupinám; náleží sem i ty hodnoty, které posuzují veškeré druhy sociálně patologických jevů, a to včetně kriminality či závislostí;
- hodnoty ochrany životního prostředí – mají vztah k péči o zachování živočišných druhů a ochranu životního prostředí coby základní podmínky plnohodnotného života člověka;
- hodnota lidského života – zajišťuje respektování práva na život, ochranu lidského zdraví i odpovědnost za zachování lidského genomu a odpor vůči eticky nezodpovědné genetické manipulaci;

---

⁴⁵ LORENZOVA, J. Společnost – škola – učitel a hodnotové orientace současnosti (o zdrojích naší dnešní „krize“ hodnot). In DOROTÍKOVÁ, S., KOŤA, J., LIPERTO VÁ, P. *Filosofie – výchova – hodnoty. Sborník k významnému životnímu jubileu prof. PhDr. Jaroslavy Peškové, CSc.* Praha: Univerzita Karlova, 1999.

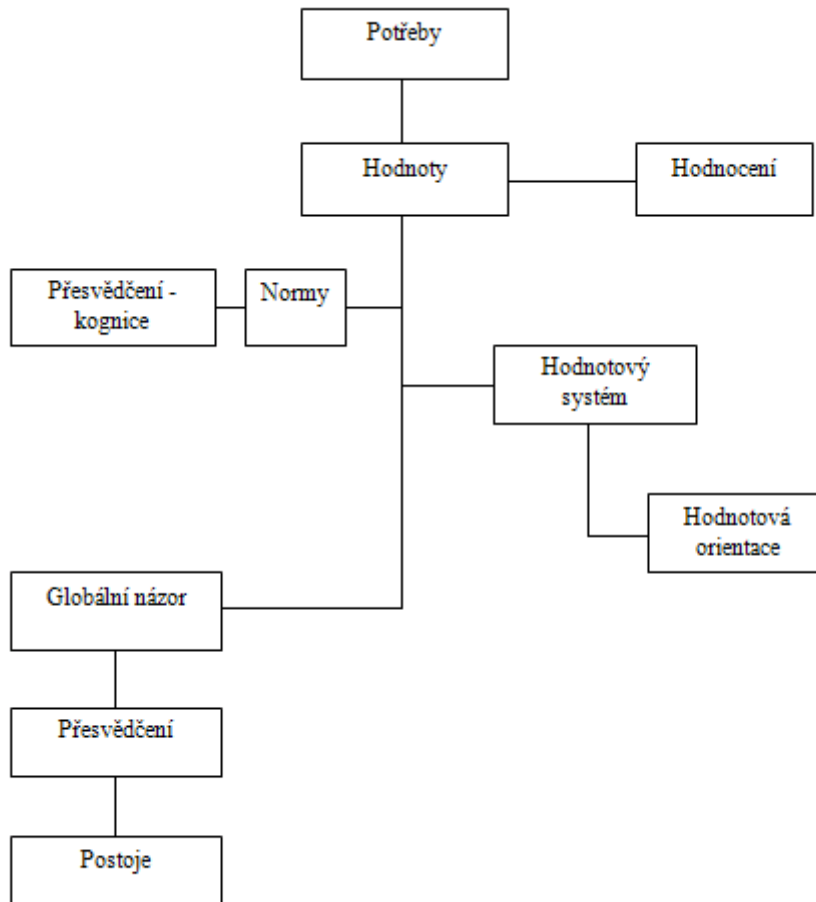
- hodnota míru – podporuje řešení sporných otázek a konfliktů pokojnou cestou i posouzení oprávněnosti užití síly tam, kde lze tím zamezit politickému zlu, válce či genocidě;
- hodnoty světonázorové a náboženské – umožňují respektování světonázorové orientace jedince, zamezení světonázorové indoktrinaci a manipulaci i podporu svobodné volby vyplývající ze světonázorových pozic;
- hodnoty rozvoje demokratické společnosti – zabezpečují rozvoj vlastního jádra občanské společnosti, tj. hodnotově integrovaných sociálních skupin, komunit, sdružení nebo hnutí, vytváření prostoru k jejich vzájemné spolupráci, střetávání a soutěžení coby elementárního předpokladu vzniku autoregulativních procesů ve společnosti;
- hodnoty vzdělanosti a kulturní tradice – díky nim dochází ke kultivaci vztahu k evropským kulturním hodnotám a k duchovnímu odkazu našich předků; lze je dále členit na hodnoty vědy, hodnoty umění, hodnoty tradice a mravní normy a zvyklostí;
- hodnoty profesionality – projevují se v osobní profesionální zodpovědnosti, profesionálně zodpovědném vztahu ke klientovi a ve zodpovědnosti vůči ostatním příslušníkům profese.

V souvislosti s hodnotami a hodnotovým systémem je používána i celá řada dalších kategorií – např. potřeby, hodnotová orientace, normy, přesvědčení, globální názor či postoje. O složitosti systému hodnot a souvisejících kategorií je možné si učinit představu z obrázku 1.

Ze schématu na tomto obrázku je patrné, že determinujícím činitelem ve vztahu k hodnotám jsou potřeby, které je možno charakterizovat jako nutnost organismu něco získat nebo se naopak něčeho zbavit. Hodnoty jsou doplňkovým (komplementárním) pojmem k potřebám. Výběrem hodnot jedinec určuje, jakým způsobem lze potřeby uspokojovat. K pozvolnému utváření, formování a diferencování hodnot dochází v procesu výchovy a socializace. Ve sféře výchovy je zabezpečováno „předávání“ hodnot společenského vědomí do vědomí individuálního. Společenské hodnoty tvoří základ pro hodnocení, skrze něhož vznikají individuální hodnoty. Hodnoty jsou tak bází hodnotového systému a hodnotové orientace jako volitelný a relativně stálý vztah jedince k okolnímu světu. Hodnotová orien-

tace je organickou součástí globálního názoru jedince na svět. Jeho základními strukturálními prvky jsou přesvědčení a jeho externalizované složky, jimiž jsou postoje.

Obrázek 1 Vztah jednotlivých kategorií vážících se k pojmu „hodnoty“⁴⁶

Ze schématu je možné vysledovat i dvě cesty, kterými by mělo u jedince docházet k formování jeho hodnotové orientace. Na „počátku“ první z těchto cest je formování a kultivace potřeb osobnosti jedince a na jejím „konci“ utvoření žádoucích postojů. „Počá-

⁴⁶ Zpracováno podle: HORÁK, J. *Kapitoly z teorie výchovy. Problematika hodnot a hodnotové orientace. 1. díl.* 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1996, s. 27.

tek“ druhé cesty je představován formováním postojů a její „konec“ kvalitativně novými potřebami a zájmy.⁴⁷

3.3 Konflikt a krize hodnot

V souvislosti s hodnotami velmi často slyšíme souloví „konflikt hodnot“ či „krize hodnot“. Na první pohled by se mohlo zdát, že se jedná o jevy nové, avšak již od dob Aristotelových je možné si povšimnout, že starší generace poukazují na údajnou zkaženost mládeže. Naproti tomu mládež zase starší generaci vnímá jako velmi konzervativní a v důsledku toho neschopnou chápat ani ji, ani změny, k nimž nová doba dospěla.⁴⁸ Podobné situace musejí nutně ústít do určitého rozporu mezi hodnotami, které jsou uznávány různými generacemi.

Výše zmíněný rozpor vyplývá z dynamických společenských technických i vědeckých změn, z nichž stále častěji vyplývají diference v názorech, hodnotách či postojích generací vyrůstajících za diametrálně odlišných podmínek a těžících tudíž z jiných životních zkušeností. Zatímco starší generace mívá obvykle tendenci setrvávat na dřívějších hodnotách, které pokládá za jediné platné měřítko, nastupující generace již disponuje vlastní zkušeností a na jejím základě odmítá přijetí starých měřítek jako etalonu, jímž by měla poměřovat okolní svět a procesy v něm probíhající. Starší generace se tu pasuje do role jakýchsi „strážců tradice“, kterou generace mladých odmítá respektovat s tím, že normy starší generace představují brzdu dalšího pokroku.

Je však nutno uvést, že od poloviny minulého století dochází v této okolnosti k významné změně, když se vzájemný přístup k hodnotám sblížil, což bylo determinováno uvolněním patriarchální struktury a opuštěním autoritativního přístupu ve výchově. V souladu s těmito změnami je odmítána nutnost „generačního konfliktu“, neboť se ukazuje, že větší význam mají porozumění, tolerance a názorová pružnost.⁴⁹

---

⁴⁷ HORÁK, J. *Kapitoly z teorie výchovy. Problematika hodnot a hodnotové orientace. 1. díl.* 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1996

⁴⁸ Srovnej SAK, P., SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace.* 1. vydání. Praha: Svoboda Servis, 2004.

⁴⁹ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie.* 2. vydání. Praha: Grada Publishing, 2006.

Lze se však setkat i s konfliktem hodnot v jiné rovině – v rovině sporu mezi liberály a komunitaristy. Liberálové navazující na odkaz T. Hobbese a J. J. Rousseaua kladou důraz na individuální svobodu, morální autonomii, ideál rovných lidských a občanských práv, přičemž spatřují základní prvek společenské integrace v principu spravedlnosti, tj. v rovině práva (k zastáncům těchto myšlenek náležel především J. Rawls). Nejvíce uznávanými liberálními hodnotami jsou svoboda a autonomie individua, rovnost všech lidí před zákonem, rovnost šancí, právo na majetek a jeho ochranu, spravedlnost a stejné zacházení a demokratický právní řád. Komunitaristé vycházejí z odkazu antické polis a německé klasické filozofie (především z díla G. W. F. Hegela) a hájí ideu hodnotově integrované pospolitosti, která by měla být základním rámcem sebeuskutečnění jedince. V tomto pojetí tak není pospolitost sjednocena toliko politicky a právně ve formě státu, nýbrž zejména prostřednictvím společně sdílených hodnot. Komunitaristé z hodnot upřednostňují hlavně hodnoty solidarity, lásky a péče. Princip ekonomické spravedlnosti lze podle komunitaristů v případě potřeby modifikovat v souladu s principem rozdělování v závislosti na specifických potřebách, zásluhách či talentu. Svobodu chápe komunitarismus v silnějším významu, tj. nikoliv jen jako svobodu od něčeho či právně zajištěnou možnost svobody, avšak podle nich musí být její naplňování spjato s konkrétní životní formou, ve které jedinec žije.⁵⁰

Podstatou krize hodnot, o níž mnohdy slyšíme, je krize „... našeho porozumění tomu, co jsme až dosud za hodnoty považovali, jak jsme se k nim vztahovali.“⁵¹ V našich podmínkách došlo k poměrně velké proměně hodnot v souvislosti s velkou ekonomickou transformací, která u nás probíhá při přechodu od socialismu ke kapitalismu. Tímto procesem se zabýval poměrně důkladně D. Slejška, jenž zkoumal, jaké hodnoty se v rámci nastartovaného procesu změn dostaly na vrchol žebříčku hodnot (tj. které byly valorizovány) a které naopak v tomto žebříčku zažily svůj pád (tj. u kterých došlo k devalorizaci). Tato otázka byla jím posuzována v kontextu aktivačních a dezaktivačních hodnot. Za aktivační hodnoty je možné považovat ty, které „... umožňují a stimulují tendence k emancipaci,

---

⁵⁰ LORENZOVÁ, J. Společnost – škola – učitel a hodnotové orientace současnosti (o zdrojích naší dnešní „krize“ hodnot). In DOROTÍKOVÁ, S., KOŤA, J., LIPERTOVÁ, P. *Filozofie – výchova – hodnoty. Sborník k významnému životnímu jubileu prof. PhDr. Jaroslavy Peškové, CSc.* Praha: Univerzita Karlova, 1999.

⁵¹ Tamtéž, s. 38.

rozvoji osobnosti nebo ke společenské aktivitě...“, za hodnoty dezaktivační pak ty „... které takové tendence demotivují...“.⁵²

V prostředí euforie, která po listopadu 1989 nastala, došlo k výraznému vzestupu aktivačních hodnot. Obdobně se uvolnění svobody projevilo v silném důrazu na individuální hodnoty, mezi nimi zejména na:⁵³

- hodnoty ega – jedná se např. o hodnoty žít podle sebe, dle vlastních představ;
- hodnoty edukační – sem lze zařadit především hodnotu vzdělání, vědecké znalosti či kvalifikace;
- hodnoty pracovní – jde hlavně o hodnoty zajímavá práce, špičkové profesionální výkony nebo společenský význam práce;
- hodnoty podnikatelské – jsou reprezentovány zejména hodnotami podnikat a mít dostatek peněz;
- hodnoty společensko-politické – mezi ně patří např. hodnoty veřejný vliv nebo svobodná společnost.

Současně poklesla preference takových dezaktivačních hodnot, jako jsou např. klidný život bez stresů a rizika, bezkonfliktní vztahy, přizpůsobivost, odevzdanost či hodnota rovnosti. Zmíněný trend se ovšem zlomil po roce 1991, kdy byla zjištěna devalorizace aktivačních hodnot pracovních, politických (hodnota angažovat se pro demokracii) a sociálních (přátelství, nezištná pomoc či pracovní kolektiv). Tehdy zjištěná hodnota demokratické angažovanosti „... dokonce poklesla pod tu úroveň, na jaké byla v r. 1984 proklamovaná hodnota aktivního podílení na rozvoji socialistické společnosti!“⁵⁴

Ve vědomí lidí tak došlo k nastartování velkých revalorizačních procesů určitých důležitých hodnot, které byly výsledkem porozumění lidí vývojovým společenským změnám, popřípadě výsledkem toho, jak tyto změny naplnily či nenaplnily jejich očekávání, a

---

⁵² SLEJŠKA, D. Příspěvek k utváření hodnot po listopadu 1989. In PLOS, J., VAVROUŠEK, J. (ed.) *Lidské hodnoty a společnost v pohybu*. Praha: Kruh nezávislé inteligence a Společnost pro trvale udržitelný rozvoj a Společnost pro trvale udržitelný rozvoj, 1994, s. 68.

⁵³ Tamtéž.

jak se během těchto změn dařilo hodnotám, respektive „životu podle hodnot“. V důsledku toho je možné souhlasit se Slejškovým závěrem, že pro následující období byl charakteristický boj o to, zda polistopadový vývoj posléze bude hodnotově i společensky negovat sám sebe.⁵⁵

Z hlediska řešené problematiky je možné vyslovit názor, že jak konflikty hodnot, tak i krize hodnot se mohou negativně promítat v sociálně patologickém jednání dětí a mládeže, a to tím spíše, že se jedná o osobnosti dosud nedotvořené, na které může mít při nedostatečně interiorizovaných žádoucích hodnotách chvilkově vliv v podstatě jakýkoliv faktor (momentální vnuknutí, hec kamarádů aj.), který vyústí ve spáchání trestného činu apod. I z tohoto je zřejmé, jakou pozornost je nutno hodnotám, potažmo jejich formování u této věkové kategorie věnovat.

---

⁵⁴ SLEJŠKA, D. Příspěvek k utváření hodnot po listopadu 1989. In PLOS, J., VAVROUŠEK, J. (ed.) *Lidské hodnoty a společnost v pohybu*. Praha: Kruh nezávislé inteligence a Společnost pro trvale udržitelný rozvoj a Společnost pro trvale udržitelný rozvoj, 1994, s. 70.

⁵⁵ Tamtéž.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VZTAH UZNÁVANÝCH HODNOT A MAJETKOVÉ KRIMINALITY

4.1 Cíle průzkumu a formulace hypotéz

V teoretické části práce bylo zmíněno, že páčání trestné je výslednicí působení různých faktorů, z nichž některé souvisí s osobností pachatele, další pak v prostředí, které jej obklopuje. Mezi faktory, které souvisí s osobností pachatele, byly uvedeny i vybrané momenty ve složité motivační struktuře osobnosti, kam náleží vedle zájmů a zálib, návyků, emocí, postojů apod. i hodnoty. Tyto a další momenty ovlivňují chování daného jedince, tedy i případné chování kriminální.

V souladu s tématem této práce je cílem empirické části, potažmo průzkumu zjistit eventuální vztah mezi některými hodnotami a páčáním trestné činnosti majetkového charakteru. Dalším stanoveným cílem bylo zjistit, které hodnoty mladistvých případně negativně ovlivňují to, zda se mladý jedinec dopustí majetkové trestné činnosti. Jednalo se tak o výzkum částečně relačního charakteru (tj. zkoumající případnou souvislost mezi dvěma či více jevy), částečně charakteru deskriptivního (zjišťující stav určité reality).

Vzhledem k výše rozebíraným teoretickým východiskům, kdy byla konstatována souvislost mezi preferovanými hodnotami a chováním příslušného jedince, byly formulovány následující hypotézy, jejichž platnost byla následně verifikována:

Hypotéza č. 1: Hodnotový systém mladistvých delikventů se liší od hodnotového systému jejich vrstevníků.

Hypotéza č. 2: Existuje vztah mezi některými hodnotami delikventů a páčáním majetkové trestné činnosti.

Hypotéza č. 1 vychází z logického předpokladu, že pokud má být chování jedince modifikováno jeho hodnotovým systémem, pak musí mít jedinci s odlišným chováním jiným hodnotový systém. Kromě ověřování této hypotézy bude též zjišťováno, které hodnoty případně mladiství delikventi uznávají, a které tak mohou mít významný vliv na jimi páchanou trestnou činnost, v daném případě majetkového charakteru.

Hypotéza č. 2 byla formulována vycházejíc z premisy, že pokud hodnoty ovlivňují jednání jedince, pak by měl existovat podle pravidla kategorického sylogismu i vztah mezi určitými hodnotami mladistvého delikventa a jeho delikventním chováním. Lze přitom předpokládat, že se bude jednat o hodnoty, které budou do značné míry egoistické, poněvadž je možné jen sotva se domnívat, že se majetkové trestné činnosti může dopouštět jedinec, který např. rád pomáhá druhým, má druhé lidi v úctě apod.

4.2 Charakteristika výběrového souboru

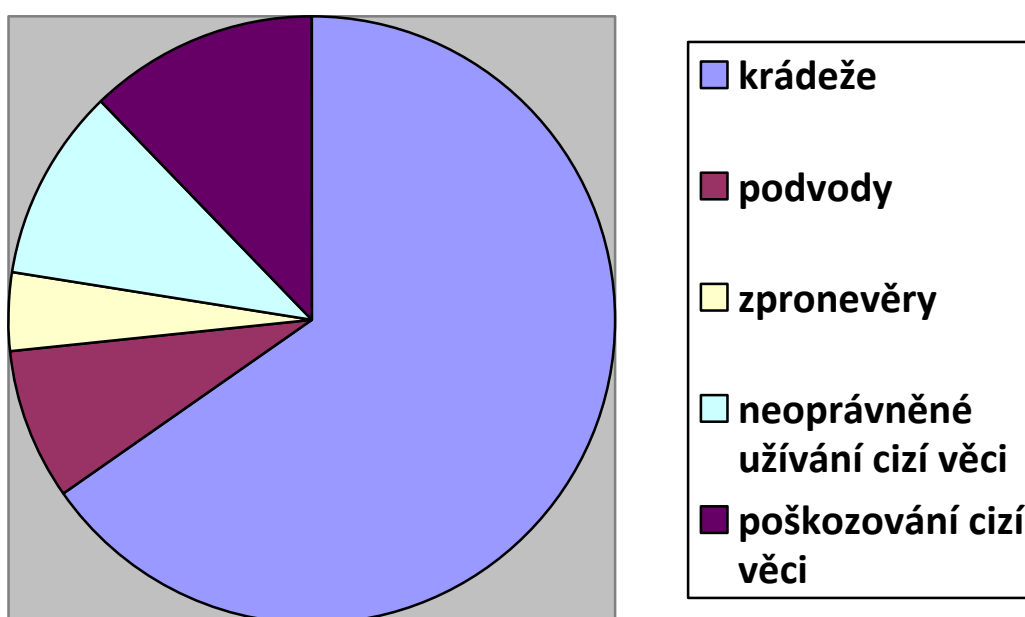
Do výběrového souboru byli v souladu s právní definicí pojmu „mladistvý“ zařazováni jedinci ve věku od patnácti do osmnácti let. Výběrový soubor respondentů byl tvořen dvěma skupinami. První skupina byla tvořena mladistvými, kteří se dopustili provinění majetkového charakteru. Majetkovými trestnými činy (proviněními) se přitom pro účely tohoto výzkumu v souladu se statistikami vedenými Policií České republiky rozumí veškeré krádeže (tj. jak krádeže prosté, tak i krádeže vloupáním, krádeže kapesní, na osobách apod.), podvody, zpronevěry, neoprávněné užívání cizí věci, zatajení věci a poškozování cizí věci. Tato skupina bude označována jako „skupina delikventů“ a její jednotliví respondenti jako „delikventi“. Druhá skupina byla tvořena mladistvými, kteří se nedopustili žádné trestné činnosti. Tato skupina mladistvých sloužila jako referenční vzorek ke skupině delikventů a je v další textu uváděna jako „skupina mladistvých“.

Skupina delikventů byla vybrána z osob ve věku patnáct až osmnáct let, které byly v průběhu roku 2009 stíhány pro některý z výše uvedených majetkových deliktů na městském ředitelství policie Brno a u územního odboru policie Brno-venkov. Zde byl dotazník pro delikventy (v příloze je uveden pod pořadovým číslem I) předložen k vyplnění celkem 53 jedincům splňujícím uvedené kritérium. Z nich dotazník skutečně vyplnilo 44 delikventů. Z nich se ve 43 případech jednalo o hochy, jedna byla dívka. Složení skupiny delikventů tak bylo zcela v souladu s trvale zjišťovanými statistickými údaji, které poukazují na skutečnost, že páchaní trestné činnosti je hlavně doménou chlapců a později mužů.

U těchto respondentů bylo kromě pohlaví zjišťováno to, pro jaký skutek byli (jsou) stíháni. Z výše uvedené charakteristiky majetkové trestné činnosti je totiž zřejmé, že se jedná o poněkud odlišná jednání, kdy např. u krádeží, podvodů, zpronevěr apod. je primárním úmyslem pachatele vlastní či cizí obohacení, v případě poškozování cizí věci je pak úmyslem pachatele způsobit újmu poškozené osobě. Majetkové trestné činy jsou tak do

určité míry nehomogenní skupinou trestných činů, proto bylo nutno zjistit i to, pro jaký skutek byli jednotliví respondenti stíháni, neboť jejich jednání mohlo být motivováno zcela jinými pohnutkami i odlišnými hodnotami. Složení skupiny delikventů podle tohoto kritéria je znázorněno v grafu 2.

Graf 2 Složení skupiny delikventů podle spáchaného činu

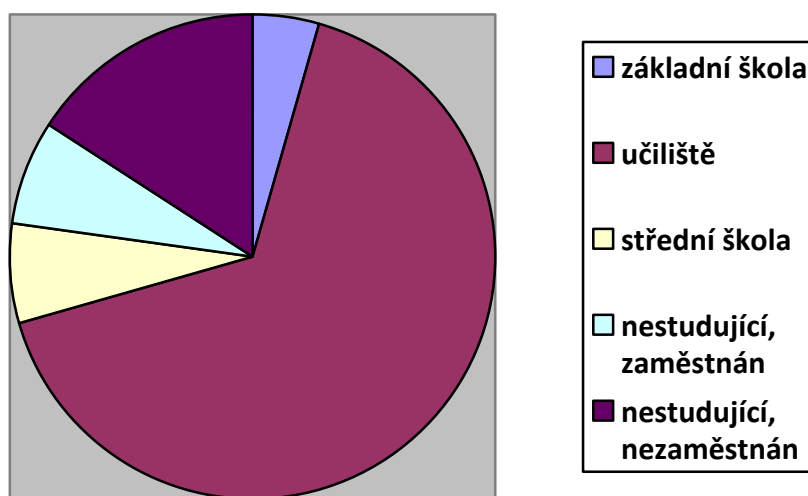
Z grafu 1 poměrně jednoznačně vyplývá, že nejvíce byli respondenti ze skupiny delikventů stíháni pro trestný čin krádeže (32 respondentů; 72,72 %). Nebylo přitom rozlišováno, o jaký druh krádeže se jedná. Druhým nejvíce četným trestným činem bylo poškození cizí věci, jehož se dopustilo 13,36 % dotázaných. Mohlo se tu jednat o různé druhy vandalismu či o speciálně pro tuto věkovou skupinu typické sprejerství. Přibližně desetina delikventů (11,36 %) se dopustila trestného činu neoprávněného užívání cizí věci, který byl spáchán ve všech případech v souvislosti s neoprávněným užitím motorového vozidla bez vědomí a souhlasu jeho majitele. Pro podvod byla stíhána necelá desetina delikventů (9,09 %), kteří vylákali z věřitelů peníze a tyto jim nevrátili. Nejméně respondentů z této skupiny – 4,54 % – se dopustilo trestného činu zpronevěry, kdy jim byla kamarádem svěřena nějaká věc, kterou oba dotčení respondenti prodali. Součet všech procentuálních vyjádření jednot-

livých uvedených deliktů je vyšší než 100 %, poněvadž pět respondentů se dopustilo dvou trestných činů současně.

V obou skupinách respondentů bylo dále zjišťováno, jakou školu tito studují. Výsledky průzkumu k této otázce jsou názorně shrnuty v grafu 3.

Graf 3 Složení skupiny delikventů dle typu studované školy

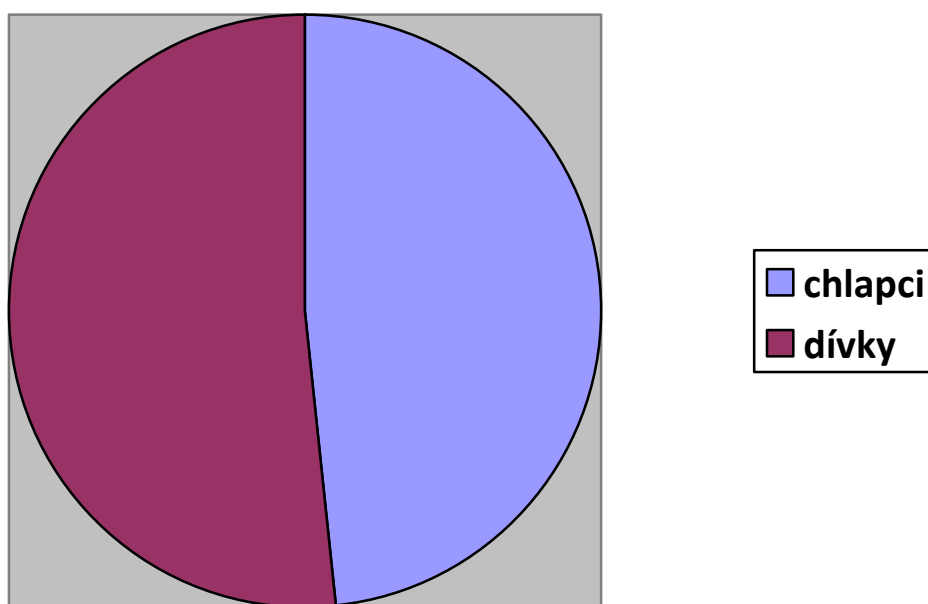

Ve skupině delikventů bylo nejvíce respondentů z řad těch, kteří navštěvovali učiliště. Těchto byly téměř dvě třetiny (65,91 %). Druhá nejpočetnější skupina mezi delikventy byla tvořena těmi, kteří již žádnou školu nestudují a jsou bez zaměstnání (15,91 %). Shodně po třech respondentech (6,82 %) bylo v této skupině respondentů, kteří studovali střední školu, respektive již nebyli studující a byli zaměstnaní. Dva respondenti (4,54 %) ještě navštěvovali základní školu.

Pokud se týká skupiny mladistvých, respondenti do ní byli získáváni z řad studentů základních a středních škol a učilišť v Brně a na území okresu Brno-venkov. Celkově bylo předloženo těmto studentům k vyplnění sto dotazníků, jehož exemplář je zařazen v příloze pod pořadovým číslem II. Z tohoto počtu se vrátilo k vyhodnocení 89 a dva z nich nebyly vyplněny zcela, proto byly z dalšího zpracování vyřazeny. Celkově se tak průzkumu zú-

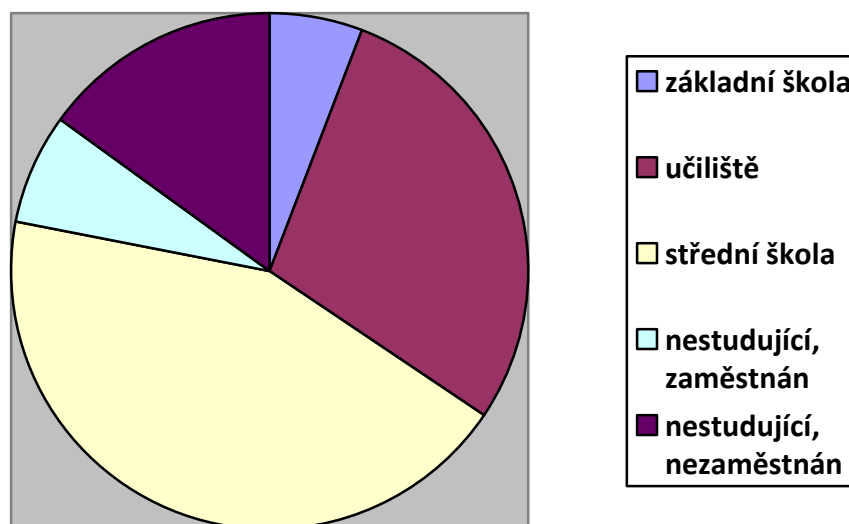
častnilo v rámci skupiny mladistvých 87 respondentů. Složení skupiny mladistvých z hlediska pohlaví je uvedeno v grafu 4.

Graf 4 Složení skupiny mladistvých podle pohlaví

Zatímco ve skupině delikventů byla zjištěna výrazná převaha chlapců ve výběrovém souboru, ve skupině mladistvých bylo zastoupení jednotlivých pohlaví poměrně vyrovnané. O něco více bylo dívek (45; 51,72 % ve skupině mladistvých). Chlapců bylo 42, což představovalo 48,28 % všech respondentů ve skupině mladistvých. Vzhledem k tomu, že počet dívek ve skupině delikventů byl zanedbatelný, nebylo vyhodnocení výsledků průzkumu prováděno podle pohlaví (ačkoliv toto bylo původně zamýšleno), kde by bylo možné předpokládat rovněž určité odlišnosti.

Pokud se týkalo složení výběrového souboru skupiny mladistvých podle aktuálně studované školy, i zde byly zjištěny poměrně výrazné rozdíly ve složení. Tato skutečnost je ostatně zřejmá z grafu 5.

Graf 5 Složení skupiny mladistvých dle typu studované školy

Přes čtyřicet procent (43,68 %) dotázaných v rámci této skupiny bylo studenty střední školy. Druhá nejpočetnější skupina (28,73 %) byla tvořena studenty učilišť. Více než desetina respondentů (14,94 %) ve skupině mladistvých nestudovala a nebyla ani zaměstnána. Nestudujících ale zaměstnaných naproti tomu bylo 6,90 %. Konečně 5,75 % jedinců z této skupiny bylo žáky základní školy.

Srovnáme-li na základě tohoto kritéria obě skupiny, pak ve skupině mladistvých je podstatně více jedinců studujících střední školu. Naproti tomu ve skupině delikventů bylo více než jedenkrát tolik studentů učilišť. V ostatních kritériích (tj. jak u žáků základních škol, nestudujících a zároveň nezaměstnaných a nestudujících a zároveň zaměstnaných) byly zjištěny přibližně stejné výsledky. I tak ovšem výsledky průzkumu podle tohoto kritéria naznačují určitou větší zaměřenost na vzdělání ve skupině mladistvých v porovnání s respondenty ze skupiny delikventů.

4.3 Použité metody

S ohledem na charakter dat, která bylo nutno během průzkumu zajistit, byla pro jejich sběr zvolena jako hlavní metoda dotazníku. Oba dotazníky (jak pro skupinu delikven-

tů, tak i pro skupinu mladistvých) byly pro tento účel vytvořeny autorem této práce. Dotazník pro skupinu mladistvých byl jen určitou modifikací dotazníku pro skupinu delikventů, která vyplývala z toho, že ve skupině mladistvých nebyl důvod se dotazovat na trestnou činnost, pro kterou byl mladý jedinec stíhán. Vytvořené dotazníky měly v obou variantách v podstatě tři relativně samostatné části.

První část dotazníku zjišťovala v případě skupiny delikventů údaje o pohlaví delikventů, o aktuálně studované škole a dále to, pro jaký skutek byli stíháni, v případě skupiny mladistvých byl v této části dotazníku vznesen pouze dotaz na pohlaví a na aktuálně studovanou školu. Jak již bylo výše zmíněno, původně bylo záměrem hledat případné rozdíly v uznávaných hodnotách i mezi pohlavími, avšak poněvadž ve skupině delikventů byla pouze jedna dívka, nemělo by takové srovnání žádnou výpovědní hodnotu. Proto byly údaje získané touto otázkou využity pouze k charakteristice výběrového souboru.

Druhá část dotazníku zjišťovala preferenci vybraných hodnot. Pro vytvoření této části dotazníku bylo využito dotazníku preference hodnot vytvořeného původně jedním z odborníků na problematiku hodnot M. Rokeachem, který do svého dotazníku zařadil 18 tzv. instrumentálních hodnot a 18 hodnot nazvaných jako cílové. Instrumentální hodnoty vyjadřují žádoucí stav chování (jinými slovy, jak chceme dosáhnout cíle, respektive cílových hodnot), cílové pak žádaný konečný stav existence (tj. co chceme dosáhnout).

Mezi instrumentální hodnoty (anglicky *instrumental values*) Rokeach zařadil následující: ctižádostivý, čestný, čistotný, intelektuální, milující, nezávislý, odpovědný, odvážný, poslušný, prospěšný, rozumový, velkorysý, veselý, shovívavý, schopný, schopný sebeovládání, tvůrčí a zdvořilý. Mezi cílovými hodnotami (někdy též obecné nebo všeobecné hodnoty; anglicky *terminal values*) byly tyto: blaho národa, láska, mírový svět, moudrost, opravdové kamarádství, pocit osobní jistoty, pohodlný život, prospěšný život, potěšení, rovnost, sebeúcta, společenské uznání, svět krásy, svoboda, štěstí, vnitřní harmonie a soulad, vzrušující život a zabezpečení rodiny. Úkolem dotazovaného v jeho dotazníku bylo sestavit hodnoty z obou skupin do hierarchie v závislosti na jejich preferenci.⁵⁶

---

⁵⁶ Srovnej např. SVOBODA, M., KREJČÍŘOVÁ, D., VÁGNEROVÁ, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001.

Kromě výše zmíněných hodnot, které do svého dotazníku zařadil M. Rokeach, byly do obou dotazníků použitých při výzkumu zařazeny taktéž některé hodnoty, které do svých dotazníků dlouhodobě řadí i náš významný odborník na problematiku mládeže a způsobu trávení jejího volného času P. Sak. Tento v nich používá následujících 23 hodnot, které by Rokeach označil jako cílové: zdraví, mír, láska, svoboda, být užitečný druhým, životní partner, rodina a děti, rozvoj vlastní osobnosti, vzdělání, demokracie, koníčky, majetek, plat, pravda/poznání, přátelství, soukromé podnikání, úspěšnost v zaměstnání, zajímavá práce, politická angažovanost, veřejně prospěšná činnost, společenská prestiž, životní prostředí, Bůh.⁵⁷

Sak pro sestavení žebříčku hodnot v závislosti na jejich preferovanosti mládeží používá poněkud odlišného postupu, než který využívá Rokeach. V jeho dotazníku respondenti každou z hodnot známkují stupněm od 1 do 5, kde stupeň 1 značí nedůležitou hodnotu a stupeň 5 hodnotu velmi důležitou. Stupně 3 a 4 stojí mezi nimi. Tímto způsobem se u pak všech respondentů zjistí u každé hodnoty průměr dosažených známek a na jeho základě se vytvoří žebříček hodnot podle jejich průměrné preference v rámci celku. Stejný postup byl zvolen i pro vyhodnocování stupně preference jednotlivých vybraných hodnot v dotaznících vytvořených autorem této práce.

Do druhé části dotazníku tak byly zařazeny následující hodnoty: zdraví, blaho národa, láska, mírový svět, moudrost, opravdové kamarádství, pocit osobní jistoty, pohodlný život, prospěšný život (být užitečný druhým), potěšení, rovnost, sebeúcta, pravda/poznání, společenské uznání, rozvoj vlastní osobnosti, vzdělání, koníčky, soukromé podnikání, úspěšnost v zaměstnání, zajímavá práce, majetek, plat, svět krásy, svoboda, demokracie, štěstí, politická angažovanost, společenská prestiž, vnitřní harmonie a soulad, vzrušující život, přátelství, životní partner, zabezpečení rodiny, životní prostředí, Bůh. Tyto cílové hodnoty byly doplněny i hodnotami instrumentálními z dotazníku M. Rokeacha: ctižádostivý, čestný, čistotný, intelektuální, milující, nezávislý, odpovědný, odvážný, poslušný,

---

⁵⁷ SAK, P. *Proměny české mládeže*. 1. vydání. Praha: Petrklíč, 2000 nebo SAK, P., SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropské a informatizace*. 1. vydání. Praha: Svoboda Servis, 2004.

prospěšný, rozumový, velkorysý, veselý, shovívavý, schopný, schopný sebeovládání, tvůrčí a zdvořilý.

Třetí část dotazníku byla tvořena určitými situacemi, které mohou v životě nastat, přičemž respondenti v obou skupinách měli k dispozici určité varianty jejich řešení, z nichž si mohli vybrat. Šlo o celkem šest různých situací, které souvisí s typickým průběhem spáchání trestných činů majetkové povahy. První situace se týkala krádeže, další pak podvodu, zpronevěr, neoprávněného užívání cizí věci, zatajení věci a poškozování cizí věci. Ze způsobu řešení dané situace, kterou respondent zatrhł, bylo možno usuzovat na to, jakým způsobem by se v podobné situaci zachoval. V tomto chování se zároveň promítají i postoje respondenta k jednotlivým naznačeným způsobům jednání.

4.4 Prezentace výsledků a jejich diskuse

4.4.1 Cílové hodnoty

Preferovanost jednotlivých cílových hodnot byla vyhodnocována celkem třikrát. Poprvé v rámci celého výběrového souboru a následně po jednotlivých skupinách, tj. v rámci skupiny delikventů i v rámci skupiny mladistvých. Výsledky průzkumu v otázce průměrné preference jednotlivých cílových hodnot jsou uvedeny v tabulkách 1 až 3.

Tabulka 1 Preference cílových hodnot v rámci celého výběrového souboru

Pořadí	Cílová hodnota	Průměrná preference
1.	zdraví	4,97
2.	láska	4,86
3.	mírový svět	4,79
4.	svoboda	4,75
5.	šťěstí	4,71
6.	pohodlný život	4,63
7.	životní partner	4,53
8.	opravdové kamarádství	4,32

9.	rozvoj vlastní osobnosti	4,24
10.	majetek	4,07
11.	společenská prestiž	3,86
12.	zajímavá práce	3,75
13.	vzdělání	3,50
14.	rovnost	3,33
15.	zabezpečení rodiny	3,29
16.	přátelství	3,23
17.	koníčky	3,17
18.	pocit osobní jistoty	3,08
19.	soukromé podnikání	2,99
20.	potěšení	2,95
21.	plat	2,86
22.	společenské uznání	2,72
23.	úspěšnost v zaměstnání	2,68
24.	sebeúcta	2,61
25.	vnitřní harmonie a soulad	2,53
26.	pravda/poznání	2,44
27.	demokracie	2,39
28.	vzrušující život	2,21
29.	životní prostředí	1,98
30.	prospěšný život (být užitečný druhým)	1,95
31.	blaho národa	1,72
32.	svět krásy	1,67
33.	Bůh	1,54
34.	moudrost	1,51
35.	politická angažovanost	1,46

Jako nejvíce preferované byly zjištěny cílové hodnoty všeobecně uznávané – zdraví, láska, mírový svět a štěstí. Naproti tomu k nejméně uznávaným hodnotám se zařadily hodnoty svět krásy, Bůh, moudrost a politická angažovanost. Srovnáme-li tyto výsledky např.

s výzkumy prováděnými k hodnotovým orientacím mládeže prováděných P. Sakem, pak zjistíme, že se tyto výsledky nijak výrazně neodlišují od jejich zjištění. Současně je možné vyslovit předpoklad, že hodnoty z obou protipólů by se v podobném pořadí umístily i u jiných věkových kategorií, nikoliv jen u mládeže.

Tabulka 2 Preference cílových hodnot ve skupině delikventů

Pořadí	Cílová hodnota	Průměrná preference
1.	zdraví	4,93
2.	láska	4,84
3.	svoboda	4,79
4.	mírový svět	4,75
5.	pohodlný život	4,67
6.	šťěstí	4,66
7.	majetek	4,21
8.	opravdové kamarádství	4,18
9.	rozvoj vlastní osobnosti	4,11
10.	životní partner	4,07
11.	společenská prestiž	3,96
12.	pocit osobní jistoty	3,82
13.	koníčky	3,64
14.	plat	3,33
15.	zabezpečení rodiny	3,28
16.	přátelství	3,17
17.	soukromé podnikání	3,05
18.	zajímavá práce	2,98
19.	vzdělání	2,92
20.	potěšení	2,88
21.	rovnost	2,83
22.	vzrušující život	2,64
23.	úspěšnost v zaměstnání	2,51
24.	sebeúcta	2,49

25.	vnitřní harmonie a soulad	2,42
26.	demokracie	2,36
27.	pravda/poznání	2,35
28.	společenské uznání	2,27
29.	životní prostředí	2,03
30.	svět krásy	1,65
31.	blaho národa	1,59
32.	prospěšný život (být užitečný druhým)	1,56
33.	moudrost	1,41
34.	politická angažovanost	1,37
35.	Bůh	1,32

Srovnáme-li žebříček cílových hodnot preferovaných delikventy s žebříčkem hodnot uznávaných v rámci celého výběrového souboru, pak zjistím, že na prvních dvou místech není žádná odlišnost. Namísto hodnoty „mírový svět“, která se mezi všemi respondenty umístila na třetí příčce, byla u delikventů na téže pozici hodnota „svoboda“, jež hodnotu „mírový svět“ odsunula na čtvrtou pozici. Odlišné pozice zaujaly též cílové hodnoty na opačném pólu žebříčku, kde se nejnižší u delikventů umístila hodnota „Bůh“, která jinak byla mezi všemi respondenty na 33. místě. Příliš uznávaná nebyla u delikventů ani hodnota „politická angažovanost“, která byla v jejich žebříčku na předposledním místě. Nelze si nepovšimnout, že v porovnání se žebříčkem cílových hodnot celého výběrového souboru je u delikventů horší postavení hodnot, které jsou orientovány směrem k jiným lidem – „blaho národa“ a „prospěšný život (být užitečný jiným)“.

Ve skupině mladistvých bylo pořadí tří prvních uznávaných cílových hodnot totožné s jejich umístěním na žebříčku sestaveném z průměrných hodnot preference těchto hodnot u všech respondentů. V porovnání se skupinou delikventů se mladistvími uznávané cílové hodnoty liší zejména v případě posledních pěti hodnot žebříčku. O dvě příčky výše v něm stojí hodnota „Bůh“, která v žebříčku předběhla jak hodnotu „moudrost“, tak i hodnotu „politická angažovanost“.

Tabulka 3 Preference cílových hodnot ve skupině mladistvých

Pořadí	Cílová hodnota	Průměrná preference
1.	zdraví	4,99
2.	láska	4,87
3.	mírový svět	4,81
4.	svoboda	4,74
5.	šťěstí	4,73
6.	životní partner	4,69
7.	pohodlný život	4,48
8.	opravdové kamarádství	4,41
9.	rozvoj vlastní osobnosti	4,27
10.	zajímavá práce	4,02
11.	majetek	3,95
12.	společenská prestiž	3,88
13.	vzdělání	3,74
14.	rovnost	3,53
15.	zabezpečení rodiny	3,30
16.	přátelství	3,25
17.	potěšení	3,01
18.	soukromé podnikání	2,96
19.	koníčky	2,93
20.	společenské uznání	2,87
21.	úspěšnost v zaměstnání	2,78
22.	sebeúcta	2,66
23.	pocit osobní jistoty	2,62
24.	vnitřní harmonie a soulad	2,59
25.	plat	2,58
26.	pravda/poznání	2,54
27.	demokracie	2,41
28.	vzrušující život	2,27

29.	prospěšný život (být užitečný druhým)	2,13
30.	životní prostředí	1,96
31.	blaho národa	1,80
32.	svět krásy	1,68
33.	Bůh	1,65
34.	moudrost	1,59
35.	politická angažovanost	1,52

Pokud se blíže podíváme na žebříčky hodnot uznávanými delikventy a mladistvými, pak je možné učinit závěr, že u delikventů je zjišťován větší příklon k cílovým hodnotám, které zajišťují blaho respondenta. Na druhé straně u delikventů stojí poněkud v ústraní cílové hodnoty, které vyjadřují kladný vztah k druhým lidem, respektive k pomoci druhým lidem. U delikventů jsou též níže ceněny hodnoty, které bychom mohli zařadit do kategorie kultivace vlastní osobnosti ve vztahu k možnosti uplatnění jedince na trhu práce (např. hodnoty vzdělání, zajímavá práce či úspěšnost v zaměstnání).

4.4.2 Instrumentální hodnoty

Taktéž preferovanost jednotlivých instrumentálních hodnot byla vyhodnocována celkem třikrát. Poprvé v rámci celého výběrového souboru a následně po jednotlivých skupinách, tj. v rámci skupiny delikventů i v rámci skupiny mladistvých. Výsledky průzkumu v otázce průměrné preference jednotlivých instrumentálních hodnot jsou uvedeny v tabulkách 4 až 6.

Z tabulky 4 je možné vyvodit, že nejvíce ceněnou instrumentální hodnotou v rámci celého souboru respondentů je hodnota „nezávislý“. Druhou nejvíce ceněnou hodnotou je hodnota „milující“, což je zcela v souladu s umístěním hodnoty „láska“ na druhé pozici žebříčku cílových hodnot. Třetí příčku na žebříčku instrumentálních hodnot obsadila hodnota „veselý“. Jako poměrně ceněná hodnota se ukázala i hodnota „odvážný“, která skončila na čtvrtém místě. Následují ji hodnoty čestný, ctižádostivý, čistotný, schopný sebeovládání či odpovědný, které jsou z pohledu každodenního života nesmírně důležité pro úspěšnost v jednání. Jedná se i o instrumentální hodnoty, které jsou zaměřeny na vztah jedince k sobě samému. Daleko hůře dopadly instrumentální hodnoty, které vyjadřují především

vztah k dalším lidem. Na posledních šesti místech se totiž umístily hodnoty velkorysý, prospěšný, shovívavý, rozumový, zdvořilý a poslušný.

Tabulka 4 Preference instrumentálních hodnot v rámci celého výběrového souboru

Pořadí	Instrumentální hodnota	Průměrná preference
1.	nezávislý	4,94
2.	milující	4,87
3.	veselý	4,83
4.	odvážný	4,61
5.	čestný	4,48
6.	ctízádnostivý	4,22
7.	čistotný	4,16
8.	schopný sebeovládání	4,06
9.	odpovědný	3,90
10.	schopný	3,74
11.	tvůrčí	3,37
12.	intelektuální	3,11
13.	velkorysý	2,77
14.	prospěšný	2,63
15.	shovívavý	2,32
16.	rozumový	2,19
17.	zdvořilý	1,94
18.	poslušný	1,75

Z tabulky 5 vyplývá, že pořadí dvou prvních instrumentálních hodnot je ve skupině delikventů shodné s pořadím hodnot v rámci celého výběrového souboru, když první dvě místa u nich shodně obsadily hodnoty nezávislý a milující. Další dvě hodnoty – veselý a odvážný – si u delikventů ve srovnání se žebříčkem instrumentálních hodnot všech respondentů prohodily pozice.

Tabulka 5 Preference instrumentálních hodnot ve skupině delikventů

Pořadí	Instrumentální hodnota	Průměrná preference
1.	nezávislý	4,95
2.	milující	4,82
3.	odvážný	4,79
4.	veselý	4,71
5.	ctižádnostivý	4,34
6.	schopný sebeovládání	4,13
7.	čistotný	4,06
8.	čestný	3,85
9.	schopný	3,77
10.	tvůrčí	3,42
11.	odpovědný	3,20
12.	velkorysý	2,93
13.	intelektuální	2,89
14.	prospěšný	2,51
15.	rozumový	2,28
16.	shovívavý	2,22
17.	zdvořilý	1,74
18.	poslušný	1,66

Rovněž u mladistvých se na prvních dvou místech umístily instrumentální hodnoty nezávislý a milující. Jejich skóre se tu od sebe nijak nelišila v obou skupinách respondentů. Pořadí hodnot na dalších místech je již poměrně rozdílné. Třetí nejvýše uznávaná hodnota byla hodnota „veselý“ (u delikventů byla až 4.). Na čtvrté příčce se umístila hodnota „čestný“, zatímco u delikventů byla až osmá. Navíc u nich může mít tato hodnota i poněkud jiný obsah. Naproti tomu závěr žebříčku je dosti podobný, a to jak co do umístění hodnot, kdy posledními dvěma byly „zdvořilý“ a „poslušný“. Tak i co do skóre, které je obdobné.

Tabulka 6 Preference instrumentálních hodnot ve skupině mladistvých

Pořadí	Instrumentální hodnota	Průměrná preference
1.	nezávislý	4,93
2.	milující	4,90
3.	veselý	4,89
4.	čestný	4,75
5.	odvážný	4,48
6.	odpovědný	4,26
7.	čistotný	4,21
8.	ctižádnostivý	4,14
9.	schopný sebeovládání	3,99
10.	schopný	3,72
11.	tvůrčí	3,47
12.	intelektuální	3,26
13.	prospěšný	2,70
14.	velkorysý	2,63
15.	shovívavý	2,35
16.	rozumový	2,14
17.	zdvořilý	2,03
18.	poslušný	1,82

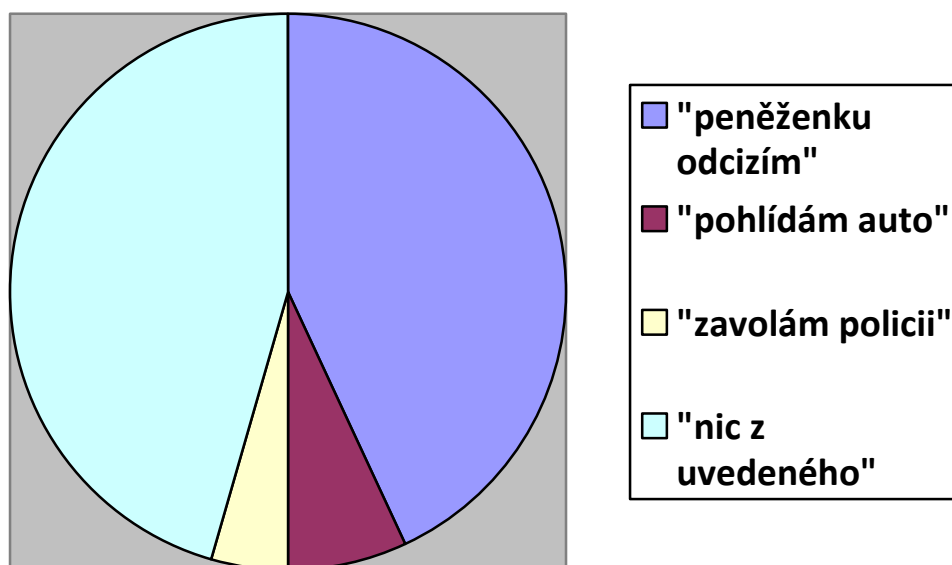
4.4.3 Řešení situací

Třetí část dotazníku se týkala určitých situací, které se poměrně běžně vyskytují, a jejichž řešení určitým způsobem může vyústit do spáchání trestného činu. Ke každé situaci tak byly respondentům navrženy určité způsoby řešení, které vypovídají o tom, jak by se v příslušné situaci chovali.

První z nich se týkala situace, kdy respondent uvidí za sklem opuštěného motorového vozidla odloženou peněženku. Zde měli respondenti na výběr z následujících možností řešení: „zavolám policii, ať vyrozumí majitele auta“, „využiju příležitosti, vniknu do auta a

peněženku odcizím“, „pohlídám auto do doby, než se majitel vrátí“, „nic z uvedeného“. Jak by se dalo předpokládat, odpovědi v obou skupinách respondentů se poměrně výrazně odlišovaly. Ve skupině delikventů byly zjištěny výsledky, které zobrazuje graf 6.

Graf 6 Odpovědi delikventů k otázce č. 5

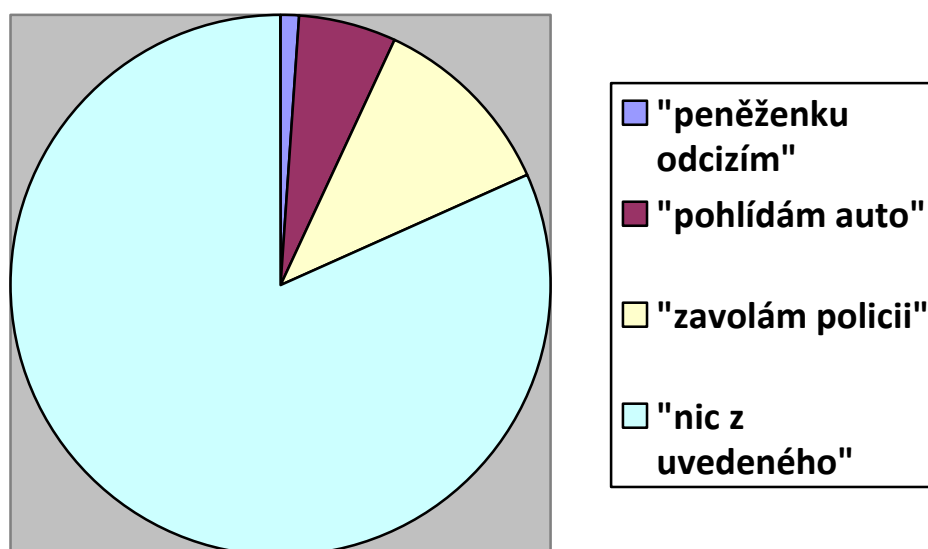

Respondenti zde vypovídali podle všeho skutečně pravdivě, poněvadž 43,18 % z nich se vyjádřilo v tom směru, že by využilo situace a peněženku by odcizilo. Stejnou situaci by vyřešilo 6,82 % delikventů tím, že by motorové vozidlo pohlídala do doby, než by se jeho majitel vrátil k němu zpět. O něco méně z nich (4,55 %) by zavolalo policii, necht' o výskytu peněženky vyrozumí vlastníka motorového vozidla. Nic z uvedeného by neudělala téměř polovina delikventů (45,45 %).

Z grafu 7, ve kterém jsou uvedeny výsledky k téže otázce zjištěné v rámci skupiny mladistvých, vyplývá, že v této skupině byly zjištěny diametrálně odlišné deklarované způsoby řešení popsané situace. Drtivá většina z nich (81,61 %) by totiž neudělala vůbec nic a celé situaci by ponechala volný průběh. Tento výsledek svědčí o určité netečnosti lidí vůči problému, který může jinému nastat. O něco více než desetina z nich (11,49 %) by o záležitosti informovala policii. Vozidlo by do příchodu majitele pohlídalo 5,75 % mladistvých. I

v rámci této skupiny se našel jeden respondent (1,15 %), který deklaroval, že by v popsané situaci peněženku odcizil.

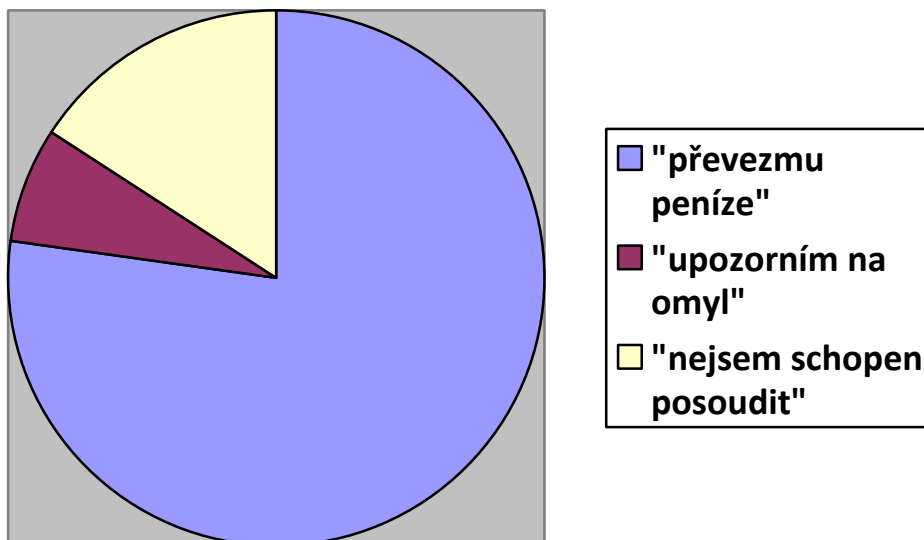
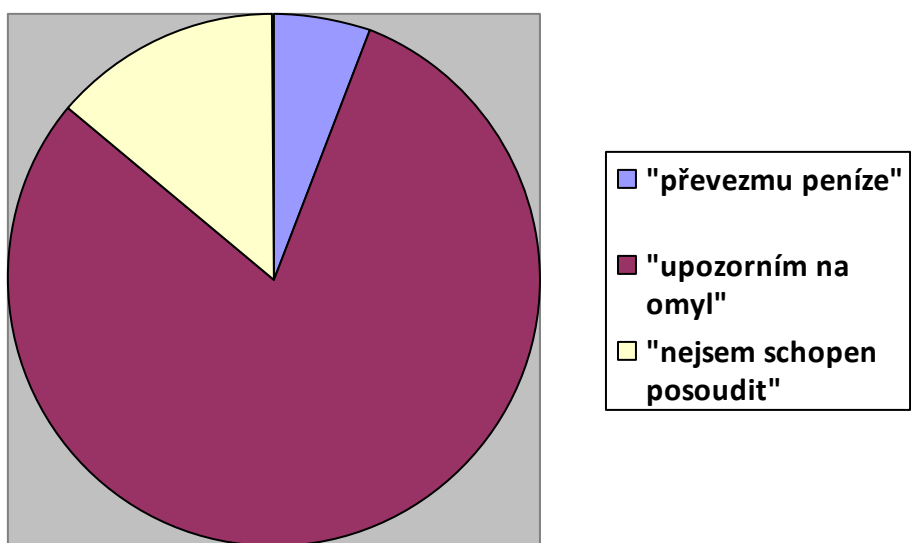
Graf 7 Odpovědi mladistvých k otázce č. 5

Další otázka se týkala situace, kdy by měl jedinec možnost obdržet od neznámé osoby v důsledku jejího omylu částku 10.000,- Kč. Zde měli respondenti na výběr z následujících možností: „využiju tohoto omylu a peníze převezmu“, „upozorním ji na omyl“, „nejsm schopen posoudit“.

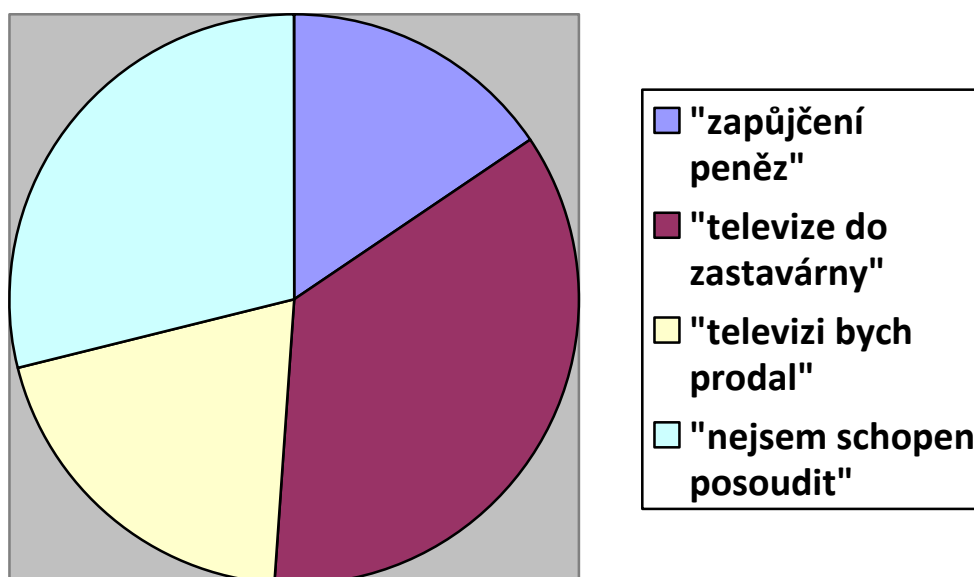
Rovněž v odpovědích na tuto otázku bylo možné u obou skupin nalézt poměrně výrazné rozdíly. Výsledky zjištěné v obou skupinách jsou shrnuty do grafů 8 a 9. Z těchto je patrné, že ve skupině delikventů by více než tři čtvrtiny z nich (77,27 %) využili omylu předávajícího a peníze by převzali a nejspíše by je použili pro vlastní potřebu. Ve skupině mladistvých by to bylo pouze 5,75 %. Ve skupině mladistvých by více než tři čtvrtiny dotázaných (80,46 %) upozornilo předávajícího na omyl. Stejně by se zachovalo pouze 6,82 % dotázaných ve skupině delikventů. Zhruba stejně velké skupiny dotázaných v obou skupinách (15,01 % ve skupině delikventů a 13,79 % ve skupině mladistvých) nebylo schopno uvést, jak by se v uvedené situaci zachovalo.

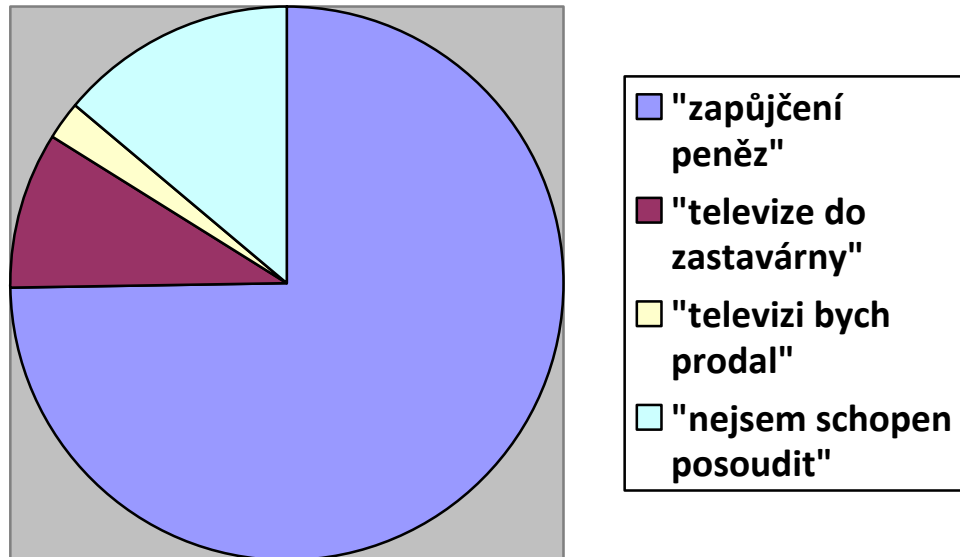
Graf 8 Odpovědi delikventů k otázce č. 6**Graf 9** Odpovědi mladistvých k otázce č. 6

Další situace z dotazníku směřovala ke zjištění, jak by se respondent vyrovnal se situací, kdy by měl např. o kamaráda zapůjčen k užívání zánovní dražší televizor a tento by nutně potřeboval peníze. U této otázky byly navrženy následující možnosti řešení: „situaci bych řešil zapůjčením peněz“, „televizi bych dal do zastavárny“, „televizi bych prodal“ a „nejsem schopen posoudit“. Již tradičně byly v rámci obou skupin zjištěny velmi odlišné výsledky, které jsou v grafické podobě uvedeny v grafech 10 a 11.

Graf 10 Odpovědi delikventů k otázce č. 7

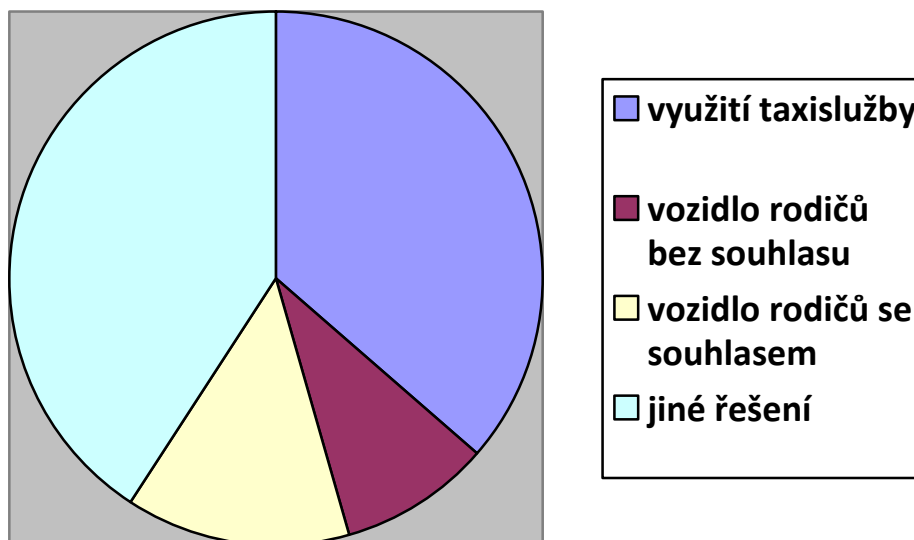

Více než třetina delikventů (36,36 %) by situaci řešila tím, že by zapůjčenou (a tedy svěřenou) televizi prodala do zastavárny. Další zhruba pětina dotázaných z této skupiny (20,45 %) by televizi v nouzi prodala. Více než polovina respondentů ze skupiny delikventů tak přiznala, že by se dopustila trestného činu zpronevěry. Něco málo přes patnáct procent (15,91 %) by finanční nouzi řešilo zapůjčením peněz. Téměř jedna třetina z nich (29,55 %) pak nebyla schopna uvést, jak by takovou situaci řešila. Je tak tedy možné, že by alespoň část z nich řešila nastalou situaci zpronevěrou televizoru, jenž jim byl svěřen.

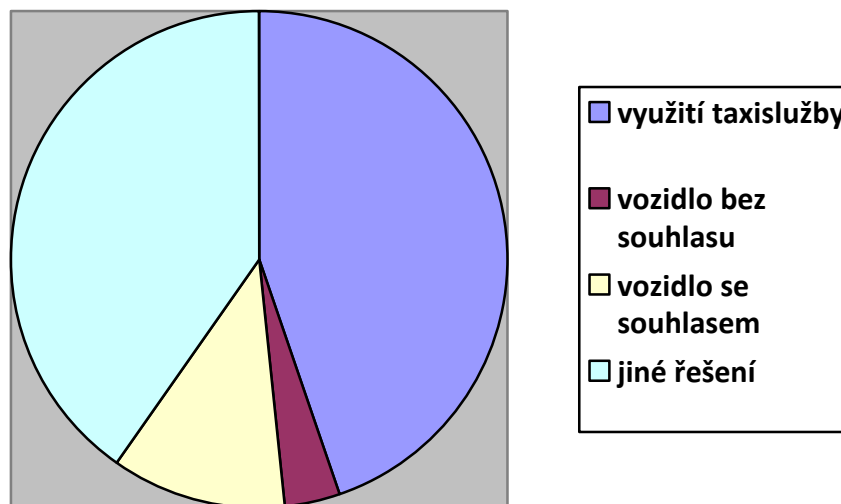
Graf 11 Odpovědi delikventů k otázce č. 7

Ve skupině mladistvých by situaci spojenou s nedostatkem peněz řešili tři čtvrtiny respondentů (74,71 %) tím, že by si peníze někde zapůjčily. Osm respondentů (9,20 %) uvedlo, že by televizor ve finanční nouzi dalo do zastavárny. Dva respondenti (2,30 %) připustili, že by televizi ve finanční nouzi prodali. Zhruba desetina respondentů z této skupiny by se tak mohla dopustit trestného činu zpronevěry, což je výrazně méně, než bylo zjištěno ve skupině delikventů, avšak i tak je tento údaj poměrně vysoký. Více než desetina dotázaných (13,79 %) nebyla schopna uvést, jak by se v dané situaci zachovala, je tedy možné i zde předpokládat, že část nerozhodnutých by trestný čin zpronevěry také spáchala.

Další načrtnutá situace se týkala jedné z typických možností, jak se dopustit trestného činu neoprávněného užívání cizí věci. Tohoto se mladí jedinci velmi často dopouštějí tím, že použijí cizí motorové vozidlo bez vědomí jeho majitele. Podstata situace přitom spočívala v tom, že respondent se potřebuje s kamarády někam dostat a není to možné zajistit vlastním dopravním prostředkem či prostředkem hromadné přepravy osob. Nabízenými možnostmi řešení tu byly: „využití taxislužby“, „využití vozidla rodičů i bez jejich vědomí a souhlasu“, „využití vozidla rodičů s jejich souhlasem“ a „jiné řešení“. Výsledky průzkumu k této otázce jsou uvedeny v grafech 12 a 13.

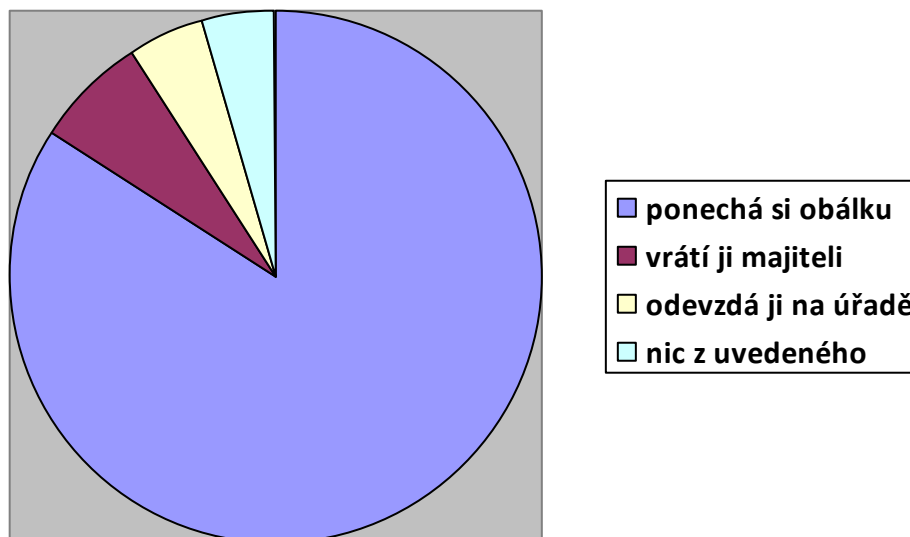
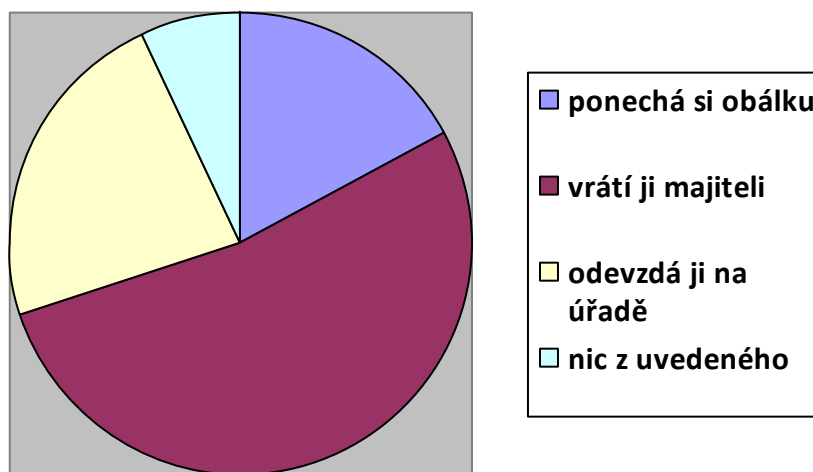
Graf 12 Odpovědi delikventů k otázce č. 8

Jak je zřejmé z grafů 12 a 13, v této otázce nebyly příliš velké rozdíly mezi skupinou delikventů a skupinou mladistvých. Pokud by ve skupině delikventů v předmětné situaci využilo služeb taxislužby 36,36 % respondentů ze skupiny delikventů, ve skupině mladistvých by to bylo 44,83 %. Pro využití vozidla rodičů bez jejich vědomí a souhlasu by se rozhodlo 9,09 % delikventů a 3,45 % mladistvých. Se souhlasem rodičů by jejich vozidlo využilo 13,64 % delikventů a 11,49 % mladistvých. Jiné řešení situace by zvolilo 40,91 % dotazovaných ze skupiny delikventů i přibližně stejně oslovených ze skupiny mladistvých (40,23 %). U žádné jiné otázky týkající se situace, jež může vyústit v trestný čin, nebyla shoda v odpovědích respondentů z obou skupin tak velká.

Graf 13 Odpovědi mladistvých k otázce č. 8

Předposlední otázka dotazníku navozovala situaci, kdy jedinec nalezne na ulici obálku s větším obnosem peněz, přičemž v této obálce je zároveň adresa jejich majitele. Rovněž zde bylo zjišťováno, jak by se respondent v pozici nálezce choval. K této otázce byly navrženy následující varianty řešení: „obálku s penězi si ponechám“, „předám obálku s penězi jejímu majiteli“, „odevzdám obálku s penězi na úřadě (policii apod.)“, „nic z uvedeného“.

Pokud se u předchozí otázky odpovědi v obou skupinách příliš nelišily, u této otázky tomu bylo zcela jinak, jak se o tom můžeme přesvědčit z grafů 14 a 15, v nichž je zachycena četnost jednotlivých výše uvedených odpovědí u delikventů a u mladistvých. Z těchto grafů poměrně jednoznačně vyplývá, že více než čtyři pětiny delikventů (84,09 %) by si obálku s penězi ponechalo a použili by je s největší pravděpodobností pro vlastní potřebu. Ve skupině mladistvých by to byla jen necelá jedna pětina (17,24 %). Zde se nemusí promítat nutně jen hodnotový systém, ale i neznalost zákona, protože podle něj je vlastníkem věci za popsané situace nikoliv nálezce, nýbrž její majitel. Nejedná se tak o nějaké „velké štěstí“, jak by nález peněz řada jedinců mohla označit, nýbrž o povinnost nálezce věc vrátit majiteli či ji odevzdat na úřadě. Kdo tak neučiní, dopouští se trestného činu zatajení věci.

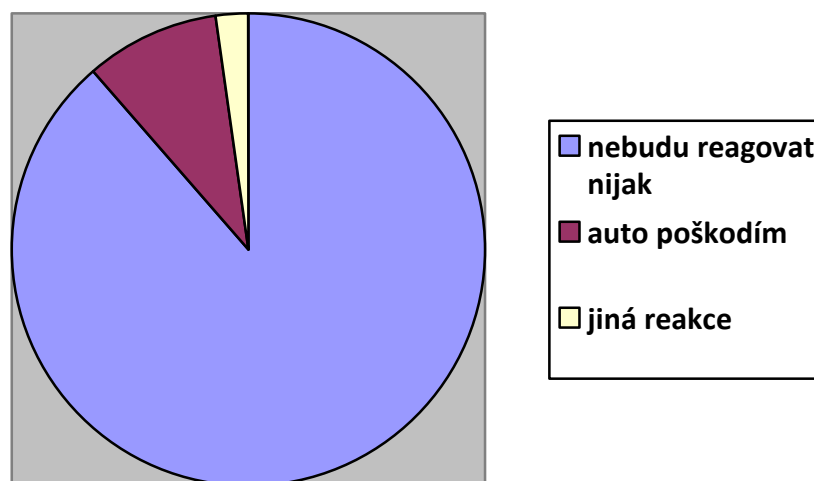
Graf 14 Odpovědi delikventů k otázce č. 9**Graf 15** Odpovědi mladistvých k otázce č. 9

Ve skupině mladistvých by nejvíce z nich obálku odevzdalo zpět majiteli. Takto by učinilo 52,87 % z nich. Stejně by se zachovalo 6,82 % respondentů ze skupiny delikventů. Další legální možnost řešení – odevzdání obálky na úřadě – by zvolila pětina mladistvých (22,99 %) proti dvacetině delikventů (4,54 %). Možnost „nic z uvedeného“ zadrželo v obou

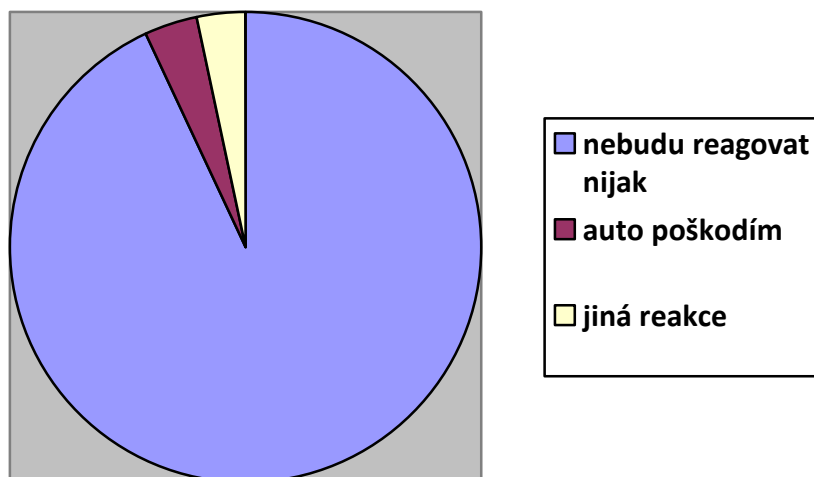
skupinách přibližně stejný podíl respondentů – 4,54 % u delikventů a 6,90 % u mladistvých.

Poslední situace se týkala návratu ze sportovního utkání, které vlivem nesprávného rozhodnutí rozhodčího oblíbený tým respondenta prohrál, domů. Cestou domů respondent projde kolem zaparkovaného automobilu, které má za oknem symbol mužstva, které vyhrálo. Zde byly respondentům navrženy následující možnosti řešení: „nechá mě to lhostejným“, „jako pomstu auto poškodím“, „zareaguji jinak“. Četnost odpovědí v rámci jednotlivých skupin respondentů je zřejmá z grafů 16 a 17.

Graf 16 Odpovědi delikventů k otázce č. 10

Rovněž v případě řešení této situace nebyly rozdíly mezi oběma skupinami respondentů tak diametrálně odlišné v porovnání s dalšími. Pokud na automobil, jehož majitelem je fanoušek vítěznějšího mužstva, by nijak nereagovalo 88,64 % delikventů, pak stejně by se zachovalo i 93,10 % mladistvých. V obou případech se tak jedná o naprostou většinu. Poškození takového automobilu by bylo řešením nastíněné situace u téměř desetiny delikventů (9,09 %) a u zhruba dvacetiny (3,45 %) mladistvých. Tito by se tak v závislosti na výši způsobené mohli dopustit trestného činu poškození cizí věci. Jinak by reagovalo dle svého vyjádření 2,27 % delikventů a 3,45 % mladistvých. O jakou reakci by se mohlo jednat, o tom se lze pouze dohadovat. V úvahu přichází zejména fyzické napadení jeho majitele, avšak to už by se jednalo o jiný skutek.

Graf 17 Odpovědi mladistvých k otázce č. 10

4.5 Závěry průzkumu

Průzkum měl dát dostatek informací pro ověření dvou formulovaných hypotéz, z nichž ta první předpokládala, že se hodnotový systém mladistvých delikventů odlišuje od hodnotového systému jejich vrstevníků, ta druhá pak předpokládala existenci vztahu některých hodnot delikventů a jimi páchané trestné činnosti majetkového charakteru.

Pro ověření první hypotézy je nutné porovnat hodnotový systém obou skupin respondentů, respektive pořadí hodnot uvedených v dotaznících jim předložených uspořádaných podle jejich preferencí. Tyto informace lze vyčíst u cílových hodnot z tabulek 2 a 3 a hodnot instrumentálních z tabulek 5 a 6.

Z tabulek 2 a 3 vyplývá, že na prvních dvou místech se u obou skupin umístily stejné hodnoty – zdraví a láska. Stejně umístění bylo zaznamenáno ještě u hodnot „opravdové kamarádství“ (8. příčka), „rozvoj vlastní osobnosti“ (9. příčka), „zabezpečení rodiny“ (15. příčka), „přátelství“ (16. příčka) a „blaho národa“ (31. příčka). Ostatní hodnoty se umístily na jiných příčkách, přičemž v některých případech bylo toto umístění odlišné i o osm příček (viz např. hodnota „zajímavá práce“, která byla u delikventů na 18. pozici, zatímco u mladistvých byla na pozici 10.).

Pokud se týká hodnot instrumentálních, pak při pohledu na tabulky 5 a 6 zjišťujeme, že i zde se na prvních dvou příčkách v témže pořadí u obou skupin vyskytly stejné hodnoty, jimiž jsou „nezávislý“ a „milující“. Stejná pozice hodnot v obou žebříčcích byla dále zjištěna i u hodnot „čistotný“ (7. příčka), „zdvořilý“ (17. příčka) a „poslušný“ (18. příčka). Ostatní instrumentální hodnoty měly v obou žebříčcích různé umístění. Kromě toho se lišily i (někdy dosti výrazně) dosaženým skóre hodnocení.

Vzhledem k výše uvedeným zjištěním je možno konstatovat, že hypotéza č. 1 znějící „Hodnotový systém mladistvých delikventů se liší od hodnotového systému jejich vrstevníků“ se potvrdila. Pro tento závěr svědčí jak žebříčky cílových hodnot pro obě skupiny respondentů, tak i žebříčky instrumentálních hodnot, které byly sestaveny na základě odpovědí zjištěných mezi delikventy a mladistvými.

Hypotéza č. 2 hledala odpověď na otázku, zda existuje vztah mezi určitými hodnotami uznávanými delikventy a pácháním majetkové trestné činnosti. První předpoklad k tomu, aby tomu tak bylo, byl již naplněn – hodnotové systémy mladistvých delikventů a jejich vrstevníků jsou totiž odlišné. Pokud by byly stejné, těžko by mohl mezi preferovanými hodnotami a pácháním majetkové trestné činnosti existovat nějaký vztah.

Za účelem nalezení tohoto vztahu byly právě vytvořeny dvě odlišné skupiny respondentů – delikventů a „běžných“ mladistvých, aby bylo možné sledovat v rámci skupiny delikventů určité hodnoty, které jsou eventuálně příznačné pro páchání majetkové trestné činnosti. Současně byly také naznačeny reálné situace z běžného života, které by mohly vyústit při určité souhře okolností ve spáchání trestného činu majetkové povahy. Rovněž v tomto ohledu průzkum přinesl poměrně zajímavé skutečnosti.

Ve čtyřech modelových situacích (peněženka za oknem motorového vozidla, omyl při předání peněz, zapůjčená televize a nález obálky s penězi) byly mezi oběma skupinami respondentů zjištěny poměrně výrazné rozdíly ve výsledcích v tom směru, že ve skupině delikventů byl v mnohem větší míře zjištěn výskyt odpovědí, které svědčí o tom, že by v těchto situacích volili řešení, které by bylo možno kvalifikovat jako spáchání trestného činu. Takové odpovědi se vyskytly i ve skupině mladistvých, ale bylo jich i několikanásobně méně v porovnání se skupinou delikventů.

Pokud se podíváme na cílové hodnoty delikventů, kteří ve shora zmíněných čtyřech modelových situacích vykazovali tendenci k jednání, které je možno označit jako trestné,

pak zjistíme, že takovým způsobem odpovídali zejména ti, kteří preferovali takové cílové hodnoty, jakými jsou pohodlný život, majetek, pocit osobní jistoty a vzrušující život. Jestliže zde uvádíme, že tyto hodnoty respondenti preferovali, pak to znamená, že těmto hodnotám dávali známky 4 a 5.

Podobným způsobem je možno vyhodnotit ve skupině delikventů i hodnoty instrumentální, tedy ty, jež ukazují na preferovaný způsob dosahování hodnot cílových. Rovněž zde bylo zjištěno, že na odpovědi ke čtyřem výše zmíněným modelovým situacím odpovídali způsobem, který znamenal spáchání trestného činu, odpovídali nejvíce delikventi, kteří preferovali následující instrumentální hodnoty: nezávislý, odvážný, schopný sebeovládání a schopný.

Jak v případě výše uvedených cílových, tak i v případě výše uvedených instrumentálních hodnot se jedná o hodnoty, které je možno za jiných okolností vnímat v zásadě pozitivně. V určité konstelaci však mohou mít i negativní důsledky, jak je ostatně zřejmé z výsledků průzkumu. Tímto průzkumem byla tedy potvrzena i druhá stanovená hypotéza, která konstatovala předpoklad, že existuje vztah mezi některými hodnotami delikventů a páčáním majetkové trestné činnosti.

ZÁVĚR

Problematika kriminality mládeže, která byla rozebírána v této diplomové práci, je nesmírně naléhavá aktuální. Tato skutečnost vyplývá z toho, neboť výzkumy ukazují na vztah nízkého věku prvního odsouzení pachatele a jeho recidivního chování v budoucnosti. Vzhledem k této skutečnosti je tomuto fenoménu ze strany společnosti věnována značná pozornost a trestání dětí a mladistvých upravuje speciální norma – zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Tuto pozornost si mimo jiné vynutil i výrazný nárůst kriminality mládeže v poslední dekádě minulého století, který se sice poté zastavil a v posledních letech má spíše klesající tendenci, avšak to neznamená, že by bylo možné díky tomu předmětnému fenoménu věnovat sníženou pozornost.

Pro účinnou prevenci každého sociálně patologického jevu je nezbytná dobrá znalost jeho příčin. Nejinak je tomu i v případě kriminality mládeže, kterou je možno definovat jako souhrn trestné činnosti této věkové kategorie na určitém území a ve stanoveném období. Příčiny kriminality mládeže přitom spočívají jak ve faktorech subjektivní, tak i objektivní povahy. Pokud se týká faktorů kriminality subjektivních, tj. těch, které mají souvislost se samotným pachatelem, zde se může jednat jak o jeho fyzické dispozice, ale i o dispozice psychické. V případě faktorů kriminality objektivních, tj. nezávislých na vědomí pachatele, bývá uvažováno o faktorech v sociální oblasti, v kulturní oblasti, v politické a ekonomické oblasti, v právní oblasti, ve viktimologické oblasti, v biologické a psychologické oblasti a o kriminogenních situacích.

Eventuální páčání kriminality ze strany jedince je mimo jiného ovlivňováno též jím uznávanými hodnotami, které tvoří hodnotový systém. K formování hodnotového systému jedince dochází vlivem vnějších i vnitřních faktorů, a to v průběhu celého ontogenetického vývoje. Hodnotami, které přispívají k tomu, že se jedinec dopouští trestného činu, jsou negativní hodnoty namířené proti společnosti. Takové hodnoty jsou často egoistické, znemožňující delikventovi brát ohled na své okolí.

Součástí zpracování diplomové práce bylo i provedení průzkumu k záležitosti vztahu hodnot uznávaných mládeží a případného páčání majetkové trestné činnosti. V průběhu tohoto průzkumu byly ověřovány dvě hypotézy. Podle první z nich by se měl hodnotový systém mladistvých delikventů odlišovat od hodnotového systému jejich vrstevníků. Druhá

formulovaná hypotéza pak předpokládala, že existuje vztah některých hodnot delikventů a jimi páchané trestné činnosti majetkového charakteru.

Při ověřování první hypotézy byl porovnáván hodnotový systém obou skupin respondentů, respektive pořadí hodnot uvedených v dotaznících jim předložených uspořádaných podle jejich preferencí. Zjišťována přitom byla jak preference hodnot cílových, tak i hodnot instrumentálních. Provedeným průzkumem bylo zjištěno, že pořadí hodnot bylo v obou skupinách odlišné a že se současně liší i (mnohdy výrazně) dosažené skóre hodnocení. Vzhledem k tomuto zjištění bylo konstatováno, že hypotéza č. 1 znějící „Hodnotový systém mladistvých delikventů se liší od hodnotového systému jejich vrstevníků“ se potvrdila.

V případě druhé hypotézy se respondenti v dotazníku vyjadřovali k některým situacím, které se mohou v životě vyskytnout, přičemž podle způsobu jednání v nich se může jedinec dopustit trestného činu. Poněvadž zde bylo zjištěno, že jak v případě cílových, tak i instrumentálních hodnot dosahovali delikventi mezi respondenty odlišných výsledků, byla průzkumem potvrzena i druhá stanovená hypotéza, která konstatovala předpoklad, že existuje vztah mezi některými hodnotami delikventů a pácháním majetkové trestné činnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 1) BLECHA, I. a kol. *Filosofický slovník*. 1. vydání. Olomouc: FIN, 1995, 479 s. ISBN 80-7182-014-8
- 2) GEIST, B. *Sociologický slovník*. 1. vydání. Praha: Victoria Publishing, 1992, 647 s. ISBN 80-85605-28-7
- 3) HUDEČEK, J. *Hodnotová orientace v motivační sféře osobnosti*. 1. vydání. Praha: Academia, 1986, 95 s.
- 4) JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Linde, 2004, 144 s. ISBN 80-7201-493-5
- 5) KERLINGER, F. N. *Základy výzkumu chování: pedagogický a psychologický výzkum*. 1. vydání. Praha: Academia, 1972, 705 s.
- 6) LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, 2006, 368. ISBN80-247-1284-9
- 7) LORENZOVÁ, J. Společnost – škola – učitel a hodnotové orientace současnosti (o zdrojích naší dnešní „krize“ hodnot). In DOROTÍKOVÁ, S., KOŤA, J., LIPERTO VÁ, P. *Filosofie – výchova – hodnoty. Sborník k významnému životnímu jubileu prof. PhDr. Jaroslavy Peškové, CSc.* Praha: Univerzita Karlova, 1999, s. 37 až 64. ISSN 0862-4461.
- 8) SLEJŠKA, D. Příspěvek k utváření hodnot po listopadu 1989. In PLOS, J., VAVROUŠEK, J. (ed.) *Lidské hodnoty a společnost v pohybu*. Praha: Kruh nezávislé inteligence a Společnost pro trvale udržitelný rozvoj a Společnost pro trvale udržitelný rozvoj, 1994, 97 s.
- 9) PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 1. vydání. Praha: Portál, 1995, 292 s. ISBN 80-7178-029-4
- 10) SAK, P., SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. 1. vydání. Praha: Svoboda Servis, 2004, 240 s. ISBN 80-86320-33-2

- 11) SAK, P. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. 1. vydání. Praha: Petrklíč, 2000, 291 s. ISBN 80-7229-042-8
- 12) SEKERA, J. *Hodnotová orientace a mezilidské vztahy v pedagogických sborech*. 1. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita, 1994, 118 s.
- 13) SOLNAŘ, V. *Základy trestní odpovědnosti*. 1. vydání. Praha: Academia, 1972, 367 s.
- 14) SÝKOROVÁ, D. a kol. *Hodnoty a hodnotová orientace středoškolské mládeže. Závěrečná výzkumná zpráva*. Olomouc: Katedra sociologie a andragogiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, 1994, 183 s.
- 15) SVOBODA, M., KREJČÍŘOVÁ, D., VÁGNEROVÁ, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001, 791 s. ISBN 80-7178-545-8
- 16) ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1303 s. ISBN 978-80-7400-109-3
- 17) Ústavní zákon ČNR č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.
- 18) Úmluva o právech dítěte, Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.
- 19) VACEK, P. *Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat*. 1. vydání. Praha: Portál, 2008, 128 s. ISBN 978-80-7367-386-4
- 20) VELEHRADSKÝ, A. *Hodnocení a hodnoty v činnosti člověka*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1978, 182 s.
- 21) VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. a kol. *Sociální psychologie*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, 2008, 408 s. ISBN 978-80-247-1428-8
- 22) Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- 23) Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.
- 24) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Graf 1** Vývoj kriminality mládeže v letech 2001 až 2010
- Obrázek 1** Vztah jednotlivých kategorií vážících se k pojmu „hodnoty“
- Graf 2** Složení skupiny delikventů podle spáchaného činu
- Graf 3** Složení skupiny delikventů dle typu studované školy
- Graf 4** Složení skupiny mladistvých podle pohlaví
- Graf 5** Složení skupiny mladistvých dle typu studované školy
- Graf 6** Odpovědi delikventů k otázce č. 5
- Graf 7** Odpovědi mladistvých k otázce č. 5
- Graf 8** Odpovědi delikventů k otázce č. 6
- Graf 9** Odpovědi mladistvých k otázce č. 6
- Graf 10** Odpovědi delikventů k otázce č. 7
- Graf 11** Odpovědi mladistvých k otázce č. 7
- Graf 12** Odpovědi delikventů k otázce č. 8
- Graf 13** Odpovědi mladistvých k otázce č. 8
- Graf 14** Odpovědi delikventů k otázce č. 9
- Graf 17** Odpovědi mladistvých k otázce č. 9
- Graf 16** Odpovědi delikventů k otázce č. 10
- Graf 17** Odpovědi mladistvých k otázce č. 10

SEZNAM TABULEK

- Tabulka 1** Preference cílových hodnot v rámci celého výběrového souboru
- Tabulka 2** Preference cílových hodnot ve skupině delikventů
- Tabulka 3** Preference cílových hodnot ve skupině mladistvých
- Tabulka 4** Preference instrumentálních hodnot v rámci celého výběrového souboru
- Tabulka 5** Preference instrumentálních hodnot ve skupině delikventů
- Tabulka 6** Preference instrumentálních hodnot ve skupině mladistvých

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Použitý dotazník

PŘÍLOHA P I: POUŽITÝ DOTAZNÍK

DOTAZNÍK

Část I.

1./ Jaké je tvoje pohlaví?

Kluk

Holka

2./ Jakou aktuálně studuješ školu?

Základní škola

Učiliště

Střední škola

Nestudující, zaměstnán

Nestudující, nezaměstnán

2a./ Pro jaký trestný čin jsi byl stíhán?

Krádež

Poškození cizí věci

Neoprávněné užívání cizí věci

Podvod

Zpronevěra

Zatajení věci

Část II.

3./ Cílové hodnoty – v příslušném sloupečku zakřížkuj, nakolik je pro tebe daná hodnota důležitá.

Hodnota	Nedůležitá (1)	Spíše nedůležitá (2)	Střed (3)	Spíše důležitá (4)	Velmi důležitá (5)
zdraví					
láska					
mírový svět					
svoboda					
štěstí					
pohodlný život					
životní partner					

opravdové kama- rádství					
rozvoj vlastní osob- nosti					
majetek					
společenská prestiž					
zajímavá práce					
vzdělání					
rovnost					
zabezpečení rodiny					
přátelství					
koničky					
pocit osobní jistoty					
soukromé podnikání					
potěšení					
plat					
společenské uznání					
úspěšnost v zaměst- nání					
sebeúcta					
vnitřní harmonie a soulad					
pravda/poznání					
demokracie					
vzrušující život					
životní prostředí					
prospěšný život (být užitečný druhým)					
blaho národa					
svět krásy					
Bůh					
moudrost					

politická angažovanost					
------------------------	--	--	--	--	--

4./ Instrumentální hodnoty – v příslušném sloupečku zakřížkuj, nakolik je pro tebe daná hodnota důležitá.

Hodnota	Nedůležitá (1)	Spíše ne- důležitá (2)	Střed (3)	Spíše důle- žitá (4)	Velmi důležitá (5)
nezávislý					
milující					
veselý					
odvážný					
čestný					
ctižádostivý					
čistotný					
schopný sebeovládání					
odpovědný					
schopný					
tvůrčí					
intelektuální					
velkorysý					
prospěšný					
shovívavý					
rozumový					
zdvořilý					
poslušný					
nezávislý					
milující					
veselý					

odvážný					
čestný					
ctížádostivý					

Část III.

5./ Za sklem opuštěného motorového vozidla uvidíš odloženou peněženku. Jak se zachováš?

zavolám policii, ať vyrozumí majitele auta
využiju příležitosti, vniknu do auta a peněženku odcizím
pohlídám auto do doby, než se majitel vrátí
nic z uvedeného

6./ Neznámá osoba si tě s někým splete a v důsledku tohoto omylu ti chce předat částku ve výši 10.000,- Kč. Jak se zachováš?

využiju tohoto omylu a peníze převezmu
upozorním ji na omyl
nejsem schopen posoudit

7./ Od kamaráda máš zapůjčen k užívání zánovní dražší televizor. Nutně však potřebuješ peníze. Jak tuto situaci vyřešíš?

situaci bych řešil zapůjčením peněz
televizi bych dal do zastavárny
televizi bych prodal
nejsem schopen posoudit

8./ Potřebuješ se s kamarády někam dostat a není to možné zajistit vlastním dopravním prostředkem či prostředkem hromadné přepravy osob. Jak tuto situaci vyřešíš?

využití taxislužby
využití vozidla rodičů i bez jejich vědomí a souhlasu
využití vozidla rodičů s jejich souhlasem
jiné řešení

9./ Na ulici nalezneš obálku s větším obnosem peněz, přičemž v této obálce je zároveň adresa jejich majitele. Jak se zachováš?

obálku s penězi si ponechám

předám obálku s penězi jejímu majiteli

odevzdám obálku s penězi na úřadě (policii apod.)

nic z uvedeného

10./ Vracíš se ze sportovního utkání, které vlivem nesprávného rozhodnutí rozhodčího tvůj oblíbený tým prohrál, domů. Cestou domů projdeš kolem zaparkovaného automobilu, které má za oknem symbol mužstva, které vyhrálo. Jak se zachováš?

nechá mě to lhostejným

jako pomstu auto poškodím

zareaguji jinak